

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 66

София, четвъртък, 5 април

1928 г.

68. заседание

Среда, 4 април 1928 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ, въ 16 ч. 45 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже присъствуватъ нужното число народни представители, откривамъ заседанието.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Еминъ Агушевъ, Христо Баралиевъ, Илия Бояджийски, Димитъръ Гичевъ, Борисъ Ецовъ, Величко Кознички, Димо Кьорчевъ, Димитъръ Каранешевъ, Досю Негенцовъ, Петко Палиевъ, Кирилъ Славовъ, Стефанъ Стефановъ, Петъръ Тодоровъ, Иванъ Харизановъ, д-ръ Никола Чирпаалиевъ и Маринъ Шиваровъ)

Съобщавамъ, че бюрото на Събранието е разрешило отпущъ на следнитъ народни представители:

На г. Ангелъ Узуновъ — 2 дни;
На г. Христо Баевъ — 3 дни;
На г. Димо Кьорчевъ — 3 дни;
На г. Досю Негенцовъ — 1 день;
На г. Стефанъ Бояджиевъ — 2 дни;
На г. Христо Баралиевъ — 1 день;
На г. Маринъ Шиваровъ — 1 день;
На г. Ангелъ Томчевъ — 4 дни;
На г. Кирилъ Славовъ — 1 день и
На г. Петъръ Якимовъ — 3 дни.

Народниятъ представител г. Еминъ Агушевъ моли да му се разреши 3 дни отпущъ. Ползувалъ се е досега съ 18 дни отпущъ. Които съ съгласни да му се разреши исканиятъ отпущъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Пристапваме къмъ дневния редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е първо четене законопроекта за временния вносъ на монтажни инструменти, уреди и съоръжения за държавнитъ и обществени предприятия, постройки и инсталации.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ С. Рясковъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 87)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Ще пристапимъ къмъ гласуване. Моля тѣзи г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за временния вносъ на монтажни инструменти, уреди и съоръжения за държавнитъ и обществени предприятия, постройки и инсталации, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Предлагамъ по спешностъ законопроектъ да се приеме и на второ четене сега.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Г. министъръ-председателъ предлага да се даде спешностъ на

законопроекта. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретаръ С. Рясковъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за временния вносъ на монтажни инструменти, уреди и съоръжения за държавнитъ и обществени предприятия, постройки и инсталации“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ С. Рясковъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 87)

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ С. Рясковъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 87)

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по договора за търговия и мореплаване, сключенъ между България и Турция.

Има думата народниятъ представител г. Димитъръ п. Николовъ.

Д. п. Николовъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато се сключваше Ангорскиятъ договоръ за „вѣчно“ приятелство между България и Турция, имаше държавници, имаше общественици, имаше вестници, които обясняваха и оправдаваха неговото сключване и съ необходимостта отъ възстановяване на нормални търговски отношения съ Турция и съ откриването на турския пазаръ за българскитъ произведения. В. „Прѣпорецъ“ въ броя си отъ 21 октомврий 1925 г. писа между другото: (Чете) „Фактъ е, че въ последнитъ години българската търговия бѣ почти изгонена отъ Цариградъ. Българитъ бѣха съюзници на турцитъ, обаче тѣ нѣмаха въ Цариградъ даже и ония условия за работа и търговия, каквито получиха следъ войната много народи, съ които Турция бѣше въ война. Ако сключенитъ спогодби допринесатъ да се подобри това

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене. ат. прил. Т. I, № 87.

положение и българската търговия наново започне да работи на цариградския пазар, това ще бъде, безспорно, добра придобивка". Цели две години се изминаха от ратифицирането на този договор и едва сега Ангора, след дълги отлагания и протакания, се съгласи да сключи търговски договор с България, и то само за една година. Оправдава ли, обаче, този договор очакванията на ония, които считаха за наложително сключването на договора за "губно" приятелство между България и Турция? Съдържа ли той толкова голъми изгоди за България и предвижда ли толкова голъми отстъпки от страна на Турция, за да се оправдаят голъмитъ жертви, които направил българското правителство с Ангорския договор от 1925 г.? На този въпрос, за съжаление, трябва да се отговори отрицателно.

Търговският договор, разгледан сам по себе си, изобщо, независимо от Ангорския договор за приятелство, създава облаги и за двете страни. Не може да не признаем усиления от българска страна да се придобият по-големи облаги за българската търговия и да се създадат условия за трайни и редовни търговски сношения между двете държави. Но от друга страна трябва да подчертаем, че ангорското правителство много ревниво запазва и осигурява търговските интереси на Турция, позовавайки се, навърно, на Лозанската търговска конвенция от 24 юни 1923 г., за да отхвърли известни български искания, какъвто е случаят с разяснението в чл. 3 от заключителния протокол, като дори с чл. 6 и 7 от договора осигурява на Турция по-благоприятни условия за нейната транзитна търговия, отколкото на България. Азъ, обаче, искам да обърна вниманието на народното представителство на друга страна на търговския договор; да подчертая, че този договор не може да се разглежда като един изолуиран акт. Правилно е той да бъде разглеждан и преченяван във връзка с отстъпките, направени с Ангорския договор за приятелство, който договор в чл. 3 предвиждаше сключването на търговска конвенция между двете договорни страни, както и да се разглежда във връзка с постановлението на Министерския съвет от 17 януари т. г. относно имотите на изселниците.

Търговските преговори между Турция и България продължиха дълго време. През месец януари т. г. вестниците предадоха едно тълкувание на Министерския съвет на постановлението на буква в от протокола към договора за приятелство, подписан между България и Турция, относно правото на собственост върху недвижните имоти. Понеже Ангора и по-рано е повдигала въпрос за правото на собственост на изселниците с мюсюлмани, ние имаме пълно основание да смѣтаме, че това тълкувание е дадено вследствие постъпки от турска страна и само след това тълкувание и направените отстъпки турците сж се съгласили да подпишат търговския договор.

Буква в от протокола към Ангорския договор, за която е дума, гласи: „Недвижимите имоти от какъвто и да е вид, принадлежащи на българите от европейска територия на турската република, сж изключени на Цариград, които сж се изселили въ България след 5/18 октомври 1912 г. до подписването на настоящия протокол, както и недвижимите имоти от какъвто и да е вид, принадлежащи на мюсюлманите от териториите на отоманската империя, откъснати вследствие на Балканската война, които сж се изселили въ Турция след 5/18 октомври 1912 г. до подписването на настоящия протокол, ще останатъ собственост на държавата, въ чиято територия тѣ се намиратъ“.

Министерството на правосъдието сж окръжно № 3270 от 12 април 1927 г. до нотариусите и мировите съдии въ новите земи даде следното тълкувание на това постановление.

1. Въ буква В на протокола към договора за приятелство, подписан между България и Турция („Държавен вестник“ брой 110 от 17 август 1926 г.) сж уредба правото на собственост върху недвижните имоти, от какъвто и да е вид, намиращи се въ границите на царството и принадлежащи на мюсюлманите от териториите на отоманската империя, които сж се изселили въ Турция след 5/18 октомври 1912 г. до подписването на казания протокол — 18 октомври 1925 г.

2. За изселили се, споредъ казания протоколъ и съгласно тълкуванието, което турското правителство дава на наредбата на буква В отъ същия протоколъ по отношение на българите отъ Тракия, ще се считатъ оѣзи мюсюлмани, собственици на недвижими имоти, които следъ 5/18 ок-

томври 1912 г. сж напустнали мѣстожителството си, макаръ и временно, като сж отишли въ нѣкоя друга частъ на бившата отоманска империя. Нѣма значение обстоятелството, дали нѣкои близки или пълномошници сж управлявали имотите имъ, или пъкъ дали самите собственици-мюсюлмани сж се завърнали следъ напускане на първото си мѣстожителство“.

Това тълкувание, г. г. народни представители, е правилно. Но Ангора не остана доволна отъ него, макаръ че, както прочетохъ, то е тълкувание на самото турско правителство по отношение правото на собственостъ на изгонените отъ Източна Тракия българи. Нашето правителство не направя нищо друго освенъ че е приложило турското тълкувание върху изселниците се отъ новоприсъдените български земи мюсюлмани.

Въпреки това, българското правителство е отстъпило предъ новите искания на Ангора, и Министерскиятъ съветъ, по докладъ на г. министра на външните работи, е далъ ново тълкувание на наредбата на буква В отъ протокола. Споредъ това тълкувание, губятъ правото на собственостъ, първо, мюсюлманите, които сж се изселили отъ новите територии на царството и сж се настанили въ сегашните територии на турската република презъ периода 5/18 октомври 1912 г. до деня на подписване на Ангорския договоръ за приятелство между Турция и България, т. е. до 18 октомври 1925 г.; второ, мюсюлмани, които понастоящемъ живеятъ въ новите територии на царството, но които презъ същия периодъ (5/18 октомври 1912 г. — 18 октомври 1925 г.) временно сж се изселили въ сегашните територии на турската република; трето, мюсюлмани, притежаващи недвижими имоти въ новите територии на царството, които сж имали мѣстожителство въ останалите територии на турската империя, откъдето презъ горепомнатия периодъ сж се изселили въ сегашните територии на турската република. А запазватъ правото си на недвижима собственостъ въ новите територии на царството, първо, мюсюлмани, изселили се отъ тия територии на царството преди 5/18 октомври 1912 г. или следъ 18 октомври 1925 г.; второ, мюсюлмани, които сж напустнали новите територии между тия две дати безъ, обаче, да сж се настанивали въ сегашните територии на турската република.

Докато миналата година, г. г. народни представители, бѣ дадено едно правилно тълкувание, като се считаха за изселници ония мюсюлмани, които сж напустнали мѣстожителството си и сж отишли въ нѣкоя друга частъ на бившата отоманска империя, сж новото тълкувание се смѣтатъ за изселници и губятъ правата си на недвижима собственостъ само ония мюсюлмани, които въ поменатия периодъ сж отишли въ сегашните предѣли на турската република.

Отстъпките, които се правятъ сж това тълкувание на Турция, сж твърде голѣми. Почти половината, ако не и повече, отъ имотите на изселниците сж мюсюлмани, особено отъ Разложко и Неврокопско, които досега се считаха българска държавна собственостъ, ще трябва да имъ се върнатъ, защото тѣ не сж се изселили въ сегашните предѣли на турската република. Ние, обаче, смѣтаме, че това тълкувание е съвсемъ неоправдано както отъ морално и юридическо, така и отъ национално и държавно гледище.

Азъ смѣтамъ за неизлишно да припомня на народното представителство, че Турция изгони презъ 1913 г. всички българи отъ Източна Тракия, като подложи на сѣчъ цѣли села, както е случаятъ сж историческото село Булгарькой, и като обсеби всичките имъ недвижими и движими имоти, богатата житна реколта, пълни хамбари сж жито, пълни изби сж вино, цѣлата реколта на гроздето, живия и мъртавъ инвентаръ и пр.

Споредъ сведенията, събрани отъ Министерството на външните работи отъ самите изгнаници, имотите на изгонените отъ Източна Тракия българи възлизатъ на: къщи и други покрити имоти — 34.052; ниви, ливади, лозя и други — 1.961.440 декара; гори и пасища — 216.042 декара; едъръ добитѣкъ — 131.231 глави; дребенъ добитѣкъ — 649.431 глави. А, споредъ официалните сведения на Министерството на земледелието и държавните имоти, турските имоти на изселниците сж отъ новите земи мюсюлмани възлизатъ на: къщи и други покрити имоти — 3.607; ниви, ливади, лозя и други — 285.821 декара и 3 ара; гори и пасища — 1.224 декара и 17 ара.

Виждале, г. г. народни представители, какви сж материалните загуби отъ едната и другата страна. Загубите на българите отъ Източна Тракия сж грамадни. Изчислені споредъ тогавашните оценки и като се включатъ житната реколта, виното, гроздето, живият и мъртавъ инвентаръ, вредите и загубите отъ 1913 г. пасамъ, тѣ възлизатъ на около 10 милиарда лева, когато имотите на турските изселници възлизатъ на около 600 милиона лева. На турската държава, прочее, се отстъпиха имоти за около 10 милиарда

лева, а на българската — за около 600 милиона лева, като съ с новото тълкуване на Министерския съвет тази цифра не се намали още повече, може би, наполовина и повече и българската държава, а косвено и бължанците, не бъдат чувствително обтежени от това.

Приблизителната стойност на имотите на изгонените от Източна Тракия българи може да се изчисли и по следния начин. Имотите на българите от Западна Тракия, които се оценяват сега от Смислената гръцко-българска комисия, ще възлизат приблизително на 4½ милиарда лева. Като се вземе пред вид, че българите в Източна Тракия бяха близо три пати повече от тия в днешна гръцка Тракия, че тѣ бѣха много по-имотни, че имотите им бѣха по-ценни, можемъ вече съ положителност да твърдимъ, че дори и при днешните ниски оценки, при които се оценяват имотите на българите от Западна Тракия, ония на българите от Източна Тракия струватъ повече от 4½—5 милиарда лева, безъ да се включват загубите имъ отъ покщинния живот и мъртавъ инвентаръ, богата житна реколта, изобилното грозде, нилъ и пр., понеже, както вече казахъ, тѣ бѣха изгонени подъ цинковете на Елзевъ-машините войници и само въ няколко часа трѣбваше да напуснатъ родината си, безъ да могатъ да взематъ нищо отъ своите имоти. И понеже тия имоти бѣха жертвували по искането на ангорското правителство, безъ съгласието и противъ волята на българите отъ Източна Тракия, азъ смятамъ и смятамъ, че Народното събрание си произвело единъ актъ на справедливостъ, на право и на човѣщина, ако би приело предложението, което направихъ преди няколко дни за изменение на последната алинея на чл. 50 отъ закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанците.

Материалните придобивки на Турция отъ Ангорския договоръ за приятелство сѫ очевидни. Но тя се стремише да постигне и морални придобивки. Чрезъ Ангорския договоръ за приятелство тя искаше да ликвидира съ едно варварско дѣло, извършено отъ малотурците презъ 1913 г. и да унищожи основите на българските права върху Тракия, къмъ които отъ вѣкове насамъ бѣше устремилъ нашиятъ народъ и който съ бѣлскавият си поеди презъ 1912/1913 г. изъ тракийскитъ полета и съ превземането на сирискиятъ твърдинъ идѣше да загърби една вѣковна борба и да възвръне и осигури правата на българския народъ върху Тракия, както и българския излазъ на свободното Бѣло-море.

Ангорскиятъ договоръ за „вѣчно“ приятелство не бѣше договоръ между две равноправни държави, а бѣше актъ на насилие отъ турска страна надъ българския народъ, съпроводенъ съ голѣми жертви отъ наша страна. И затова нямъ съ съвсемъ необяснимо, защо и сега се правятъ нови отстъпки на Турция. Тя не само че изгони всички българи презъ 1913 г. и присвои имотите имъ, но и ония, които временно бѣха напустили родината си и следъ това се прибраха отново и работѣха мирно и тихо, бѣха изгонени отъ ангорското правителство. То изгони дори и българи, които никога не сѫ напускали родината си, каквито случаи имаме съ българи отъ Лозенградъ и отъ селото Дерекосъ, които работѣха въ компанията, която доставя вода за Цариградъ и бѣха останали тамъ и следъ настъпването на Елзевъ-машината. Имотите на тия българи бѣха присвоени и раздадени на турски преселници отъ Дели-ормана безъ каквото и да било обезщетение. И въпреки всичко това българското правителство прилага Ангорския договоръ за приятелство, като поверява имотите на мисюлиани, подпадащи подъ буква Г на протокола, както е случаятъ съ Семфери Хюсин Бегова, на която сѫ върнати 177 декари и сега предстои да ѝ се върнатъ повече отъ 2500 декари. А ангорското правителство и до днесъ отказва да въведе въ владение българите отъ Тракия, които сѫ се изселили преди 1912 г., както и ония отъ Мала-Азия и Цариградската префектура, макаръ че тѣ иматъ право да се ползватъ и да разполагатъ съ имотите си.

Разгледанъ въ връзка съ Ангорския договоръ за приятелство и съ новото тълкуване на Министерския съветъ, и като се иматъ предъ видъ материалните загуби на българите отъ Източна Тракия, очевидно става, че България не получава съ тоя едноосидишенъ търговски договоръ очакваните компенсации и той не може да оправдае голѣмите жертви, дадени досега отъ българска страна. Като се има предъ видъ и крайно националистичната политика на Ангора, която систематично отстранява чужденците отъ участие въ икономическия животъ на страната и покровителствува само своите сънародници и мѣстното производство, не бива да си правимъ илюзията, че нашата търговия ще може да заеме своето по-раншно мѣсто на турския пазаръ.

Г. г. народни представители! Съ новото тълкуване, дадено отъ Министерския съветъ на наредбата на буква В отъ протокола къмъ Ангорския договоръ за приятелство, се ошества държавното съкровище, а косвено и тракийските изгнаници, защото тѣ сѫ право смятатъ, че ония, които сѫ счели за наложително, по единъ или други съображения, да пожертвуватъ тѣхните имоти, иматъ повелителния дългъ да намерятъ начинъ и възможностъ да имъ се даде едно справедливо обезщетение. Тѣхните имотни права не могатъ да бъдатъ жертвувани. Даже и при наложителностъ на България конвенция, каквато е конвенцията за доброволното изселване, тия права сѫ запазени, като въ чл. 2 е постановено: „Упражнението на правото за изселване не ще накърни имотните права на изселниците, тъй както тия права съществуватъ въ момента на изселването“.

Още презъ 1925 г., преди вънасянето въ Народното събрание и ратифицирането на Ангорския договоръ за приятелство, тракийските изгнаници обрѣнаха вниманието на почитаемото правителство, че то посма не само една историческа отговорностъ съ евентуалното ратифициране на този актъ, но и задължението да обрѣмени държавата въ изплащане на обезщетенията на изгнаниците отъ Източна Тракия, които имоти сѫ жертвували. Тѣ молиха договорътъ да не се ратифицира, но тѣхните молби не бѣха чути. Договорътъ се ратифицира. Тогава тѣ се състоха въ правото си, като граждани на една правова държава, да потърсятъ едно справедливо удоволствование на тѣхните жертвувани имотни права. Отъ няколко години наредъ тѣ подчертаватъ своите искания, подчертаха ги и въ последния си конгресъ и въ взетата по този случай резолюция между другото се казва: (Чете) „Конгресътъ намира, че при създаденото следъ ратифицирането на договора положение българската държава е длъжна и следва да обезщети източно-тракийските изгнаници, като имъ изплати равностойността на имотите или най-малко като имъ даде една безвъзмездна помощъ срещу нанесените имъ преди и загуби, които да се равнява на стойността на турските имоти, отстъпени на българската държава срещу тѣзи на източно-тракийските изгнаници, независимо отъ това дали тѣзи имоти сѫ останали до днесъ държавни или нѣкои сѫ били незаконно продадени“.

Изхождайки отъ това справедливо искане, както и отъ интересите на държавата и нацията, намирамъ, г. г. народни представители, че новото тълкуване на Министерския съветъ, за което говорихъ, трѣбва да се ревизира и да се отмени. Не бива българската държава да се лишава отъ имоти, които сѫ вече нейна собственостъ и съ стойността на които тя ще трѣбва да поправи една несправедливостъ, да облекчи една жестокостъ, извършена отъ ангорските шовинисти надъ тракийските българи. Ако нейното международно положение и нейните сили, както и международните политически условия, не ѝ позволяватъ да заговори за преразглеждане последните отъ извършените надъ нея и надъ българския народъ актове на насилие, тя поне има възможността, правото и дългътъ да наши грижливо и упорито малкото права, които ѝ даватъ договорите.

Председателствуващъ А. Ханстовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Владимиръ Буриляковъ.

Д-ръ В. Буриляковъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ искамъ да се съглася съ г. Януловъ по този пунктъ, че би било твърде ненормално, ако турско-българскиятъ търговски договоръ би миналъ презъ Камарата безъ достатъчно внимание отъ нейна страна. Вѣрно е, че българската общественостъ е изобщо зле организирана, за да обрѣща надлежното внимание върху стопанските проблеми; па не само върху стопанските проблеми, но и върху всички по-важни практически задачи на управлението. Ние всички, наредени въ политически партии, имаме програми, които се конкуриратъ една друга въ известни общи положения — обикновено лѣвничарските. Но ние твърде малко проучаваме отдѣлните конкретни проблеми, които се слагатъ, и които въ края на краищата изразяватъ онова, което е творческото дѣло на едно управление.

Турско-българскиятъ договоръ за търговия и мореплаване, подписанъ на 12 февруарий въ Ангора, е първиятъ търговски договоръ, който прави първия пробивъ въ досегашната наша автономна митническа тарифа. Както ви е известно, г. г. народни представители, следъ войните почти всички държави въ своята митническа политика бѣха склонни да проявятъ известенъ националенъ протекционизмъ, повече или по-малко прононсиранъ въ отдѣлните страни. И

България също така има една митническа тарифа, която носи бележит на един голям протекционизъм. Естествено е, че това не е нормалното положение; естествено е, че рано или късно България не може да не влезе в пътя на договорният търговски отношения, въ пътя на договорните митнически тарифи.

Първият търговски договор, подписан в Ангора, засяга твърде малко артикули; той засяга само няколко вида стоки на турския внос в България и на българския износ в Турция. Но, във всеки случай, свързани с клаузата на най-облагоприятствуваната нация, отстъпките, които са направени от България на Турция и отстъпките, които Турция е направила на България, автоматично са отстъпки, направени на цялата международна търговия на България.

Г. г. народни представители! Г. Янулов вчера в речта си изтъкна възгледа, че сключването в този момент на митнически договори с отделните държави било равносечно с катастрофа за българското народно стопанство. Аз не споделям този възглед; смятам, че българското народно стопанство не може да остане изолирано от международния стопански живот; рано или късно то трябва да влезе в нормални договорни отношения с другите държави.

Г. г. народни представители! Повдига се въпрос, дали договорът, който сега е предмет на нашето разглеждане, не съдържа известни опасности за турско-българската търговия и специално — за нашия износ в Турция. Българският производител, българският вносител, бие свикнал с традиционния пазар на едновременно турската империя, голъми територии от която днес са възли от нейното владение — владят се предимно от Гърция, независимо от онези територии, които образуват Палестина.

Няколко бяха главните артикули, търговията с които бие акцентирани от българското производство. На първо място, това бяха текстилните произведения. Българската текстилна индустрия, още в зачатъка си, имаше за свой пазар турската империя. През последните години, пак и по-рано, специално цариградският пазар поглътеше някои от българските произведения — предимно живи добитък и брашна. Днес този традиционен пазар за българските произведения като че ли е изгубил своето значение; днес цифрите на турско-българската търговия, вносна и износна, са свършено незначителни в сравнение с цифрите за цялата българска вносно-износна търговия. И в последните години има една тенденция към намаляване — тези цифри достигат до почти свършено незначителни размъри. Така вносът от Турция за България от 199.000.000 л. през 1923 г. намалява на 148.000.000 л. през 1927 г., а износът от България за Турция от 532.000.000 л. през 1923 г. е едва 173.000.000 л. през 1927 г.

Тези цифри, при общата цифра на вноса и износа на България, са свършено нищожни, образуват един много малък процент от общата българска търговия. И би се явил въпросът, дали си струва трудът, първият договор за търговия да бъде сключен именно с държавата, която играе толкова малка роля вече като пазар на българските произведения; дали не сме се водили само по една традиция, която днес вече няма смисъл, като сме сключили най-напред договор именно с турската република.

Аз смятам, г. г. народни представители, че и това възражение трябва да се смята за неоснователно, затуй защото и днес, въпреки тези малки цифри, при географическата близост на двата народа, при общността на известно много, при познаване на вкусовете, търговският обмън между България и Турция има всички условия да се развие. Ни един пазар не може да бъде таксуван като маловажен за народното стопанство. Не бива от този факт на известно намаляване в търговския обмън между България и Турция да се тегли заключение, че турският пазар не заслужава вниманието на българската стопанска политика и че той не може да добие отново едно по-голямо значение за нашата търговия.

Г. г. народни представители! Аз смятам, че, ако се създаде необходимата предпоставка за здрави стопански връзки между България и Турция — а именно едно по-сериозно консолидиране на политическите отношения между двете държави — и особено, ако конвенцията за установяване, която не е станала още едно живо дѣло, бъде приложена при еднакво третиране на подданиците на двете страни, ние можем да се надяваме на известни перспективи за турско-българските търговски отношения.

Когато е въпрос днес за пласмента на произведенията на българския труд, не трябва да се забравя, че има и

друг един въпрос също така важен: това е въпросът за пласмента на българската емиграция, на онази работна ръка, която не може, при стопанската стѣпеност на страната, да намери приложение на своя труд в България.

Винаги в миналото е съществувала българска емиграция. Тя е била ориентирана и към Русия, и към Румъния, и към Турция. Специално в Турция винаги е съществувал един голям брой българи, които са вършили известни стопански функции в тази страна. Днес политическото положение е коренно промѣнено, днес не може да става дума за турско-поддано българско население в турската република. Но аз смятам, че има всички условия, за да можем отново да видим в Цариград една колония българско-поддана, която може да намери в твърде широк мащаб приложение на своя труд там. Аз смятам, г. г. народни представители, че в това отношение дълго се пада на българското правителство да създаде необходимите политически предпоставки.

В това отношение аз бих искал да се отклони и да не спазва вчерашната директива на г. министъра на външните работи, който препоръчва да не се правят бележки, засягащи външната политика на България инцидентно и въ връзка с конвенции, които имат чисто технически характер. Аз смятам, г. г. народни представители, че, ако дори гръцко-българските отношения, въ които, при ликвидацията на имотите напоследък, има много повече елементи за известна саниментализъм, елементи за известно дразнене дори; ако дори гръцко-българските отношения, както виждам в „Журнал де Женев“ се ориентират към едно сближение на една свършено нова база — смятам, че българската политика към Турция не може и не бива да се ориентира в друга посока, освен в посока на доверие и на едно по-тѣсно политическо разбирателство с новата турска република. Наистина, тази турска република днес не е онова, което бие голъма Турция. Казахме, че в стопанско отношение тя няма онова значение, което имаше едновременно Турция за България. Но при все това, тя е един наш добър съсед, с който, покрай добрите политически отношения, ще се създадат условия за по-тѣсно стопански връзки, които ще могат да облекчат поне отчасти стѣпеното стопанско положение на българската държава.

Г. г. народни представители! Конвенцията засяга само няколко артикули на нашата износна търговия. Отстъпките, които са постигнати по тия артикули, не са без значение. Пак г. Янулов, мисля, бие казал, че изследват докладите, предварителните проучвания, за да можем по-лесно да стигнем за резултата, който е постигнала комисията, която сключи договора. Аз също смятам, че предварителните проучвания са твърде важни. И без да възприемам идеята за така наречения стопански съвет, не бих могъл да се съглася напълно и така по принцип, както веднъж уважаемият министър на финансите бие се отнесъл към предложението пак на г. Янулов за стопански съвет, че изобщо той е ненужен. Стопанският съвет, наистина, би дал резултати, но отделни проблеми на стопанския живот трябва да бъдат непременно проучвани и то предварително, не по начина, по който ние вършим тия проучвания чрез парламентарните комисии, а от специални комисии и то при пълна публичност. У нас е твърде обикновено да се държат въ тайна preliminarните разисквания по известни въпроси. Твърде обикновено е да се смята, че всичката отговорност пада върху известни ръководящи хора. Че такива проучвания са полезни и необходими, това си съзнали въ страни много по-напреднали от нас. Аз ще си позволя тук да спомена само за проучването на бюджетната реформа в Англия, където една комисия, под председателството на г. Гедес, работи дълго време и при пълна публичност и при публикуване на докладите се взеха окончателни решения, които послужиха след това още през времето на Лойд Джордж и послужиха за предвидането на реформата при други кабинети. Такова проучване в Франция стана под ръководството на Луи Марен. Въ Англия такива проучвания са ставали и по отговорените цели на зърнените храни. Когато се повдигнат въпросът, че цените на зърнените храни, може би, изкуствено се повишават при известна спекула от англосисти, пак известни комисии са били натоварени с проучването на този въпрос. Но, както казах, тия проучвания са извършвани винаги при една твърде голяма публичност. У нас обикновено, и стопански съвет да е, и парламентарни комисии да са, ще се оградят с една твърде

голяма тайнственост и следъ това ще излъзатъ съ резултати, които не винаги ще бъдатъ достатъчни.

Като споменавамъ за този дефектъ изобщо организационенъ на нашата общественост и на нашето държавничествоване, азъ все пакъ не мога да не похваля специалната комисия, натоварена съ склучването на тази конвенция, за резултата, който е постигнала. Колкото този склученъ договоръ да не е напълно задоволителенъ, колкото да има времененъ характеръ, въ всъки случай той е едно начало, и добро начало, за изграждане турско-българскитѣ търговски отношения.

Единъ отъ артикулитѣ, който сега заема една трета отъ износната търговия на България, това сѣ дървенитѣ вжглица. По този артикулъ е постигнато едно намаление отъ 50% отъ досегашната митническа такса въ Турция. Постигнати сѣ значителни намаления въ митническитѣ такси подъ минималнитѣ турски тарифи — защото турцитѣ иматъ също така една обща автономна тарифа съ максимални и минимални мита — постигнати сѣ, казвамъ, значителни намаления въ митническитѣ такси подъ минималнитѣ тарифи за биволитѣ, воловетѣ, кравитѣ, кочоветѣ и т. н., изобщо за живия добитѣкъ. Постигнати сѣ по-незначителни, по-малки намаления — по-голямо е било съпротивлението — по отношение на житото, на ръжта, на фасула, на брашката, на зеленчука.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: На най-важнитѣ артикули.

Д-ръ В. Буриловъ (д. сг): По и тамъ има известни малки придобивки. Вѣрно е, г. г. народни представители, че би било желателно да има по-голями придобивки, но не може да се очаква да се постигнатъ максималнитѣ резултати въ единъ двустраненъ договоръ, въ който всѣка страна се стреми да постигне известни придобивки.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, не трѣбва да забравяме голѣмата трансформация, която става въ Турция, особено въ нейната комуникационна система, въ нейната желѣзопътница и шосейна мрежа, която е ориентирана къмъ Цариградъ, който свързва Анадола съ Цариградъ. А Цариградъ бѣше главниятъ консомативенъ центъръ и пазаръ на нашия добитѣкъ и на нашитѣ храни. Естествено е, че земледѣлскитѣ Анадоли ще ни бие по отношение на нашитѣ земледѣлски произведения на цариградския пазаръ. Това е едно положение естествено. Освенъ това, износътъ на нашия добитѣкъ се ориентира въ този моментъ предимно въ Гърция. Дано въ предстоящитѣ преговори и митнически съглашения съ Гърция да се постигнатъ известни резултати по отношение на брашната, защото въ този моментъ нашата одра брашнена индустрия, а въ свързка съ нея и ценитѣ на зърненитѣ храни, сѣ въ едно положение медобро. Голѣмитѣ експортни мелници сѣ въ застой главно заради това, че срѣщатъ известни спънки въ единичния за тѣхъ пазаръ — грѣцкия — било отъ митнически характеръ, било, отъ друга страна, отъ конкуренцията на по-силния международенъ пазаръ, особено на Америка.

Въ тази нова Турция нашата индустрия, която е загубила положението си тамъ, особено нашата текстилна индустрия, която е загубила положението си, би трѣбвало да употребѣи усилията на частната инициатива, за да може отново да се зятърди. Условието за това азъ не ги смѣтамъ за неблагоприятни и намирамъ, че въ тази митническа тарифа, колкото малки да сѣ придобивкитѣ, дадени за тази текстилна индустрия, въ всъки случай тѣ ще могатъ да допринесатъ за едно засилване отново на българския износъ въ Турция. И вкусветѣ, и традицията ще подпомогнатъ една такава еволюция.

Но отъ друга страна, г. г. народни представители, и нашитѣ индустриалци трѣбва да отиватъ вече отъ мисълта, че единиче митническата протекция е, която ще може да имъ осигури конкурентноспособността не само на външния, но дори и на вътрешния пазаръ. Щомъ е неминуемъ процесътъ на влизането въ свободни митнически договорни отношения, несъмнено е, че само по пътя на рационализацията, само по пътя на подобрене общитѣ стопански условия въ страната, ще може да се достигне по-доброкачественъ, по-евтинъ и, следователно, по-конкурентноспособенъ продуктъ, който би могълъ да си завоюва почетно мѣсто на външния пазаръ. Съ това положение трѣбва да свикне цѣлата наша индустрия и не трѣбва да се мисли, че е възможно въобще да задържимъ България въ досегашното изолирано положение, защото никоя страна не може да остане изолирана въ стопанско отноше-

ние, никоя страна не може да скъса своитѣ връзки на общностъ съ международния стопански животъ.

Г. г. народни представители! Договоритѣ за сѣга и мореплаване. Колкото и да е неразвито още българското мореплаване, текстътѣ, които сѣ намѣрили мѣсто въ този договоръ, уреждатъ благоприятно тази материя, като запазватъ каботажа и риболова за българския павилонъ по българскитѣ брѣгове, и обратно — за турскитѣ брѣгове. По тоя въпросъ азъ бихъ искалъ да обърна вниманието на надлежитѣ мѣста, че турскиятъ риболовъ, риболова подъ турски павилонъ, ежегодно и редовно се упражнява край българскитѣ брѣгове. Ако бѣше взето въ съображение съществуването на това положение при склучването на тоя договоръ, би могло като апексъ къмъ тази конвенция да се уреди една специална спогодба за риболова, която би осигурила сѣшитѣ права и на българското риболовство. Българското риболовство, г. г. народни представители, е още въ своя зародишъ. То се развива постепенно и бавно, но се развива сигурно. Риболовното училище пуска всѣка година добре обучени млади сили, за които скоро нѣма да бѣдатъ напълно достатъчни българскитѣ води и които ще трѣбва да следватъ примѣра на по-морскитѣ държави, кѣдето риболовцитѣ презъ известни сезони търсятъ поле за своята дейностъ въ по-далечни брѣгове. И когато съществува практика на турски риболовъ край български брѣгове, естествено е, че би трѣбвало по правилата на взаимността да се уредятъ и правата на българския риболовъ край турскитѣ брѣгове.

Това сѣ, г. г. народни представители, бележитѣ, които имахъ да направя по тоя договоръ. Повтарямъ, че той ще даде резултати, само ако бѣде последванъ отъ едни политически връзки между България и турската република. Турската република е млада и жизнеспособна, съ нея може да се третира, и българското правителство не би трѣбвало да избѣгне никакъ случай, за да уреди всички въпроси отъ материаленъ характеръ, които сѣ още висящи, и главно да уреди една здрава консулска служба, да бди за нейното изпълнение, да бде ревниво къмъ правата, които сѣ гарантирани за българскитѣ подданици. И тъй като отъ тукъ на тѣй нѣма да има въпросъ за права на българското население въ Турция, а само за права на български подданици въ Турция, които биха вършили стопанска дейностъ, налага се една здрава и срѣчна консулска служба, която да гарантира правата на тия български подданици.

Смѣтамъ, че конвенцията трѣбва да бѣде приета. (Ръ-плѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Йорданъ Абаджиевъ.

И. Абаджиевъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ако искаме да вдигнемъ съ съзнание своята ръка за или противъ даденъ договоръ или конвенция, необходимо е при важнитѣ договори и конвенции респективнитѣ г. г. министри, преди да почнатъ разискванията по тѣхъ, да дадатъ експозета, да дадатъ освѣтления, да дадатъ всички онѣзи подробности, които ние, народнитѣ представители, нѣмаме възможностъ да знаемъ. Г. г. министри сѣ въ течение на преговоритѣ; тѣ сѣ, които водятъ непосредствено преговоритѣ или презъ полномощности и, следователно, дългъ имъ се налага да ни освѣтлятъ, да ни дадатъ обяснения. Ако ние вземемъ не само воднѣжъ, не два пъти, но и повече пъти да прочетемъ договора за търговия и мореплаване съ турската република, не бихме могли всичко добре да разберемъ.

Нѣкои отъ сговориститѣ: Обяснения се даватъ предварително въ комиситѣ.

Министъръ Ц. Боболевски: Кажете какде се занимаватъ камаритѣ въ пленума съ подробноститѣ? Въ комиситѣ се занимаватъ. Азъ не знамъ парламентъ, кѣдето въ пленума да се издѣлятъ подробноститѣ, какъ сѣ водени преговоритѣ за търговски или други договори. Има работи, които не могатъ да се кажатъ публично. Ние викахме тритѣ комисии и тамъ се дадохъ обяснения.

И. Абаджиевъ (з. в): Позволете, г. министри, да се обясня. Не съмъ азъ, който не знамъ, че не може всичко да се каже публично, обаче касе се за това, което може да се каже, защото общественото мнение трѣбва да вземе участие при разглеждането на договоритѣ. Конкретно ка-

зано, договорът за търговия и мореплаване с Турция не можеше и не биваше да се разглежда само от една комисия, . . .

Министър Ц. Бобошевски: Три комисии го разглеждат.

И. Абаджиев (з. в): . . . въ която имаха свои представители Министерството на търговията, Министерството на външните работи и търговските камари. Това е действително една компетентна комисия, но единият такъв договор, който засяга най-големите въпроси на времето, стопанският, жизненият въпрос на земеделска България, не биваше да бъде разглеждан само от тази компетентна комисия и след това да бъде разглеждан от съответната парламентарна комисия. Това искам да кажа. Не бих желал — пък е и невъзможно — г. г. министрите да кажат всичко, както ги обичат винаги да говорят, но аз съмтам, че по стопанските въпроси можем да бъдем толков формалисти и да запазим онази тайна, която се налага по политическите и общодържавни въпроси.

И сега, когато ние ще разглеждаме един договор — договор вече сключен, подписан, един договор, който тук в Парламента не можем да изменим, който в Парламента можем или да го приемем или да го отхвърлим, а не можем да направим никакви забележки и никакви допълнения към него — въ такъв случай съмтам, че ние сме въ правото си да искаме от г. г. министрите, преди да предлагат на разискване този въпрос в Парламента, да дадеха онъзи обяснения, онъзи осветления, които са необходими, за да можем да кажем, за или против договора сме. Защото трудно е, г-да, за един народен представител, без такива осветления да каже, дали е за или против сключването на един договор за търговия и мореплаване. Излизайки от голямата важност на самия договор, аз съмтам, че положението на един народен представител се затруднява извънредно много, когато ще вземе думата да критикува, да одобрява или да не одобрява един договор за търговия и мореплаване.

Министър А. Буров: Г. Абаджиев! Изглежда, че Вие не сте били много в Камарата преди 5 дена, нито въ комисията, когато се събрахме. Тук, въ Камарата, аз направих изяснение, че въ трите комисии, събрани наредно, ще дам нужните предварителни пояснения, за да могат народните представители съ пълно познаване на подробностите да вземат думата по договора. Трите комисии се събраха, няколко часа се дебатира по договора, всички, които искаше да бъде осветлен, бях осветлен и комисията единодушно одобриха търговския договор.

Г. Марков (з. в): Тогана няма нужда да говорим тук, въ нереума.

Министър А. Буров: Тогана има нужда да се говори умно, а не да се говорят глупости. Като-че-ли никой не е бил тук и като-че-ли ние не сте въ течение на въпроса.

Г. Марков (з. в): Само отъ болшинството говорят умни работи!

И. Абаджиев (з. в): Извинявайте, г. министре, но това Ви характеризира, когато Вие можете да направите такава констатация, че тук въ Парламента се говорят глупости.

И. п. Янчев (з. в): Въ не-важните комисии няма представители от нашата група.

Министър А. Буров: Вие знаете, г-не, че въ комисията може да присъствува всеки народен представител.

И. п. Янчев (з. в): Това го знаем, но въ най-важните комисии няма представители от нашата група и затуй не й се съобщава съ покана срещу подпис, кога тези комисии ще имат заседание, за да знаем да отидем там.

Г. Марков (з. в): Партизанство се правеше при намиране на комисията. Първия път ние протестирахме и ни

се обеща, че ще се корегира работата, а втория път никак не ни бръснаха.

И. Абаджиев (з. в): Позволете, г. министре, да Ви кажа, че аз присъствувам както въ Парламента, така и въ комисията.

Министър А. Буров: Тогана?

И. Абаджиев (з. в): Но това още не значи, че Парламентът, който изобщо не може да присъствува въ комисията, може да знае всичко, което е казал г. министърът въ комисията.

Аз не съмтам, че въ един търговски договор, както е настоящият, може да има въмъкнати някакви тайни клаузи, които не могат да се кажат на обществено място или въ Парламента.

Министър А. Буров: Въпросът не е да не се кажат на Парламента. Тъ ще се кажат пак. Но въпросът е дали е нужно да се прави и тук предварително експозе, когато такова е направено предъ три комисии.

И. Абаджиев (з. в): Това не е достатъчно.

Министър А. Буров: Следователно, Вие сте имали възможност да чуете всички данни и можете сега да критикувате въз основа на тия данни. Значи, не сте погрешени.

И. Абаджиев (з. в): Това е много добре, г. министре, само че въ случай, когато договорът би се одобрявал от комисията, но когато договорът се одобрява от Парламента, не е достатъчно осветлението, което е дадено въ комисията.

Но на въпроса. Известно е, че преговорите, които се водиха за сключването на договора, продължиха извънредно много. Съобщаваха се често въ пресата, че е замислен този или онъзи, че се е върнала тази или онази комисия, че преговорите щели били да се прекратят, други пък съобщения гласяха, какво преговорите вървели благоприятно и за въ полза на България. Но това не беше достатъчно; повтарям, това не беше достатъчно. И когато най-после ние имаме един договор, аз пак мисля, че беше нужно, налагаше се, щото г. министърът да не се задоволя само съ онъзи обяснения, които даде въ комисията, но трябваше да даде и предварителни въ Парламента. Това е моя мисъл, това е моего разбиране. Разбира се, пак въ рамките на това, което, споредъ, г. министър, може да се каже или не въ българския Парламент.

Министър А. Буров: Въ всеки случай аз държа да подчертая, че Вие, като вземате думата, сте имали по-напред възможност да чуете всички обяснения и, следователно, нищо не Ви липсва да можете да разкритикувате основателно сключения договор.

И. Абаджиев (з. в): Но на договора, г. г. народни представители!

Министър А. Буров: Да, там чакам.

И. Абаджиев (з. в): Отъ 1916 г. бях преходен политическият режим на България. Оттогава досега за страната ставаше кога забрана, кога позволение, докато се дойде най-после до един редовен търговски договор. Като акт, договорът не може да се отрече, че е сключен за въ полза и на двете страни. Приложените списъци А и Б, разглеждани внимателно, ще ни дадат възможността да разберем и да видим, че артикулите, които са вписани въ тях — внесът ни въ Турция и този въ България — са извънредно малко.

Но, г. г. народни представители, когато ние разглеждаме тук договора за търговия и мореплаване, известно е, че подляжи на одобрение и един законопроект за насърчение на местната индустрия. Стопанската политика, митническите тарифи, които са въ политиката на правителството или на кое и да е правителство, се изразяват въ самия договор. България въ своята стопанска политика не може да има друг обект, освен земеделството. България е земеделска страна. България ще работи за въ бъдеще за своето земеделско усъвършенстване и за всички подобрения, които стават навсякъде. България не може да разчита на своята индустрия. България може да разчита само на своето земледелие. И, следователно,

налага се, щото насокият на българската стопанска политика да бъдат въ подобрение на земеделското производство.

Известно е на България, който въ миналото били въ Турция, отъ известно време били почти замръзати. Каза се, че е намалѣлъ съ 10 и повече пъти. Това се дължи главно на туй, че България претърпѣ криза, претърпѣ война, по то се дължи и на недостатъчнитѣ грижи, които трѣбва да бъдат положени за едно рационализиране на земеделското производство, което е бъдещето на България. Въ това направление ние не можемъ да кажемъ, че се полагат особени грижи. За настоящице на мѣстната индустрия българската държава въ миналото и сега полага извънредно много грижи, но по отношение рационализирането на земеделското производство — и отъ тамъ да се даде добриятъ търговски баланс — ние можемъ смѣло да кажемъ, че грижитѣ сѫ извънредно малко. Слѣщото това може да се констатира и въ настоящия договоръ. Въ списъкъ Б на който договоръ съ Турция сѫ консолидирани минимални мита за следнитѣ стоки: сирене, канкавалъ, жито, ржжъ, захаръ и вълнени произведения. Но, както се призна ч отъ преждеговоришия г. Бурилковъ, намаленията, които сѫ постигнати въ преговоритѣ, сѫ сравнително малки, като се има предъ видъ това, което е направено по отношение на другитѣ продукти.

Известно е, че единствениятъ пазаръ, който има нашиятъ елѣръ и дребенъ добитѣкъ, съ своята свойственостъ за Южна България, е билъ и ще остане Цариградъ. Въ туй отношение намаленията, които сѫ обозначени въ списъкитѣ, сѫ намаления сравнително по-малки, отколкото могатъ да се постигнатъ. Въ това отношение договоритѣ, който е сключенъ съ Турция, не може да се признае, че е въ голѣмъ успѣхъ на правителството. Но първата стѣпка, която е направена, е добра, е стѣпка, която трѣбва да бъде последвана и която ще бъде последвана отъ сключването на другитѣ договори, които ни предстои да сключимъ съ другитѣ държави.

Сключването на този договоръ стана, както казахъ въ началото, при недостатъчно обсъждане; то не стана при достатъчно разглеждане. А ние трѣбваше да знаемъ всички ония подробности, всички ония преговори, които сѫ се водили между нашата комисия и тази на Турция. Но, като едно начало, този договоръ за търговия и мореплаване не може да не се признае, че е действително единъ актъ къмъ едно окончателно закрепване на единъ митнически договоръ съ съседнитѣ и останалитѣ държави.

Не може да се забележи въ договора каква система е послужила за неговото редактиране, какви основи имала по отношение на митническата политика на правителството сѫ легнали вътре, виждаме само сключването на единъ договоръ, който засѣга ограничено количество стоки, предметъ на търговия между Турция и България — и нищо повече отъ това.

Освенъ за търговия, този договоръ е и за мореплаване. Правата, които сѫ получени и за двѣтъ страни, не може освенъ да бъдатъ одобрени. Ние сме още слаба морска страна. Въ туй отношение се налага, щото първоначално да има едно приравнение къмъ правата на по-големитѣ. Въ туй отношение договоритѣ, сключени специално за мореплаването, сѫ правата, които се даватъ за слагане на флагъ, за свобода на издигането имъ въ наша територия отъ страна на турцитѣ и на наши въ Цариградъ, не може освенъ да бъде одобрено, като една първа конвенция за мореплаване, сключена отъ България съ друга държава.

За улеснение, при сключването на договоритѣ за търговия, голѣма роль трѣбва да играе и нашата консулска служба. Това е и предназначението ѝ. Не може въ този случай да не преценимъ какви сѫ били заслугитѣ изобщо на нашитѣ консулства въ странство. И това не ни е известно. Но отъ това, което се зная, което обществото може да научи, ние не можемъ да похвалимъ тази консулска служба поради това, че малко се работи и че тя недостатъчно изпълнява предназначението си. Ако нашитѣ консулства биха проявили една по-голема ревностъ при разглеждането на стопанскитѣ въпроси на ония страни, въ които сѫ, тѣ биха могли много да допринесатъ; тѣ биха много улеснили нашата държава и биха ѝ дали възможностъ при сключването на търговски договори да постигне онии максимумъ права и улеснения за нашата търговия, които, споредъ моето скромно мнение, въ настоящия договоръ не сѫ постигнати.

Понеже предстои сключването на други договори, желателно е при тѣхното сключване да не се поставя тѣй, както се поставя съ настоящия договоръ, а да се даде възможностъ на компетентнитѣ лица, на компетентнитѣ комисии и на всички, които работятъ въ полето на стопанскитѣ про-

блеми, да взематъ живо участие. Само следъ като се даде възможностъ за едно обширно и подробно изучаване на всички тѣзи въпроси, да се дойде до едно формално сключване на самитѣ договори.

Г. г. народни представители! Тѣй разглеждайки договора, при забележитѣ, казани отъ моя страна, като единъ прѣвъ актъ, той е отъ голѣмо значение и е едно сполучливо начинание. Азъ, обаче, не мога да не пожелаа, щото при сключването на другитѣ договори, за които се работи вече, да не бъдатъ поставени въ тъмнина, да не бъдатъ поставени обществото въ тая неизвестностъ, въ която е по тоя договоръ. Нека се даде възможностъ при тѣхното изработване да взематъ участие не само членоветѣ на комиситѣ — имената на които ние само четемъ, а докладитѣ имъ не сѫ ни известни; нека докладитѣ бъдатъ сключени на едно основно проучване, на едно всестранно разглеждане. Въ такъвъ случай само ще могатъ да се отстранятъ овиѣз малки дефекти, които ние намираме въ настоящия договоръ, и ще могатъ да се сключатъ договори, които да правятъ честъ не само на правителството, което ги сключва, но и на страната, която би защитила интереситѣ на своето национално стопанство.

Въ договоритѣ, които ще се сключатъ за въ бъдеще, не може да не се вземе въ предъ видъ основниятъ помисълъ на страната, земеделството, въ което трѣбва да се направятъ всички подобрения и върху което трѣбва да бъде насочена цѣлата стопанска дейностъ на всѣко едно правителство. Въ нашето земеделство трѣбва да се въведатъ всички овиѣз модерни способи на работа, които сѫ въведени другаде, за да можемъ да се явимъ на външнитѣ пазари по-конкурентноспособни съ доброкачествеността на зърненитѣ произведения и въобще на всички произведения отъ останалитѣ отрасли на земеделството. Така само ние можемъ да завладѣемъ външнитѣ пазари, за чисто завладяване не само ние работимъ.

Прилагането на другитѣ държави въ това отношение сѫ много ясни. Турция желае да вѣдѣ въ пѣтя вече на една независимостъ стопанска; тя желае да има собствена индустрия, и работи въ това направление. На това най-вече се дължи и кризата на нашата брашна индустрия днесъ. За да можемъ да завладѣемъ чуждитѣ пазари и да занесимъ тѣзи, които имаме, ние трѣбва да обрнемъ по-сериозно внимание на нашето земеделство. Ние не можемъ да оставимъ земеделското производство безъ оная закрила и безъ оная подкрепа отъ държавата, която се налага, за да можемъ да завладѣемъ чуждитѣ пазари съ по-доброкачествени произведения, съ по-ниски цени.

Ако това не се направи, ако не се трѣгне въ пѣтя на една система икономическа политика въ подкрепа на земеделското производство въ страната, повтарямъ, ние рискуваме въ късо време да изгубимъ и тия пазари, които ги имаме днесъ, и по такъвъ начинъ да не дадемъ тласкъ на икономическото и стопанско развитие на страната. А то не може да се насочи въ друга посока освенъ въ рационализирате на земеделското стопанство, повдигане неговото стойностъ, въвеждане на всички ония модерни и усъвършенствувани методи и системи, които ги има вече на друго мѣсто, за да можемъ по такъвъ начинъ да постигнемъ онии успѣхъ, който всички желаемъ, въ областта на икономическата и стопанска политика на България. (Ръкоплѣскания отъ земеделцитѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: Понеже няма запи-сани други оратори, приключамъ дебатитѣ.

Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ц. Бобошевски: Г. г. народни представители! Азъ искамъ да се нагърбя съ защита на предложението за обсъждане отъ Народното събрание търговски договоръ съ Турция. Това ще го направи г. министърътъ на външнитѣ работи, който сѫ неговата компетентностъ по тая материя ще изчерпи всички въпроси, които се повдигнаха отъ г. г. ораторитѣ. Азъ вземамъ думата само да отговоря на нѣколко въпроси, който казанлъшкиятъ народенъ представителъ г. Януловъ, не само въ своята вчерашна речъ, но преди нѣколко дни въ печата повдигна, и на които въпроси съмъ длъженъ да дамъ единъ отговоръ предъ народното представителство.

Първиятъ въпросъ, който той зададе въ в. „Народъ“, и вчера, когато започна разискването по договора въ Народното събрание, бѣ: защо овиѣз министерства, които ръководятъ стопанската политика на страната — Министерството на търговията, промишлеността и труда и Мини-

стерството на финансите, което има под свое ведомство отдела за митници — не са взели участие по изготвянето на този договор? Азъ още вчера обърнахъ вниманието на г. Януловъ, че както Министерството на финансите, така и Министерството на търговията, промишлеността и труда взеха участие въ изготвяване на материалитъ, които ще послужатъ за основа изобщо на търговскитъ договори, които България есенциално може да сключи следъ 1925 г. — отъ която година ние се освободихме отъ ония тежести, които Ньойскиятъ договоръ съ своята статия 130 ни налагаше. На България фактически не се позволяваше до 1925 г. да влиза въ договорни търговски отношения, поради лишаването ѝ отъ принципа на реципрочитета, на взаимността; тя бѣше длъжна, ако направи нѣкое търговско споразумение съ една държава, автоматически да даде всички отстъпки и облаги, които е дала на тая държава, на силитъ победителки. Поради тази наша задълженостъ ние не бивахме, не трѣбваше да правимъ такива договори, защото това значи унищожаване на пѣлата наша промишленостъ. Да дадемъ облаги безъ смятане принципа на взаимността — който принципъ трѣбва да съществува, да легне въ всички единъ търговски договоръ — на всички сили победителки, това бѣше невъзможно. Фактически България отъ 1925 г. можеше свободно да влѣзе въ преговори за сключване на стопански договори.

Отъ 1925 г. насамъ Министерството на търговията, промишлеността и труда работи и събра достатъчно материали изобщо за сключване търговски договори съ оиъзи страни, съ които имаме нѣкакви стопански връзки, и специално съ оиъзи, които ние смятахме, че на първо време трѣбва да бъдатъ предпочетени при сключването на такива договори. Материали има толкозъ много, че, ако ние решемъ да ги изнесемъ тукъ, въ пленума, това ще бѣде една работа извънредно трудна. По всѣка една статия отъ закона за митницитъ сѣ събрали толкова много данни, че трѣбватъ дни само, за да ги прочетемъ тукъ, безъ да се постигнатъ нѣкакви резултати. Материалитъ, възъ основа на които сѣ сключени търговскитъ договори, поради естеството на договоритъ, не могатъ да бъдатъ разкрити обстойно тукъ, въ пленума, по много лесно обясними причини. Сведенията могатъ да се получатъ било въ респективнитъ министерства, било, както ви заяви г. Буровъ, въ съвѣстнитъ заседания на тритъ комисии, където може да се дадатъ най-обстойни сведения, защо е постъпено по отношение на този артикулъ така, защо е постъпено по отношение на оиъзи артикулъ иначе. Но тукъ това не може и не бива да става по понятия причини. Министерството на търговията, безъ да шуми, безъ да разполага съ оиъзи служби, които въ други страни сѣ принадлежи къмъ съответнитъ министерства, мога да ви свидетелствувамъ, разполага съ предостатъчно материали за сключване на търговски договори и специално за оиъзи страни, които ни най-много интересуватъ, където нашиятъ въносъ е най-голямъ. Ние сме изучили най-всестранно митническитъ тарифи на тия държави; по всѣка една статия ние сме направили изчисления на процентитъ, било адвалорно, било по специфичнитъ тарифи, съ огледъ на съответнитъ вносове отъ тия държави, съ които ние смятаме да сключимъ търговски договори, а всичко останало е въпросъ на една техника, на преговори и не може за всѣки единъ случай поотдѣлно да се каже тукъ, какъ е станало това, какъ е станало онова; това е въпросъ на манипулация, на тактика и на технически действия отъ страна на оиъзи, които сѣ натоварени съ сключването на договори.

Каква е била нашата търговска политика по отношение на договоритъ? Тя се е резюмирала въ следния смисълъ: осторожностъ и внимание. И въ това отношение мисълъта на г. министъръ-председателя, заявена не знамъ къде, че е единъ въпросъ, дали съ една прибрзаностъ при сключването на търговскитъ договори една държава съ такава стопанска структура, каквато е България, съ една ненапълно завършена промишлена дейностъ, било занаятчийска, било индустриална, ще спечели много, е действително една права мисълъ. Ако голѣми държави, съ завършена индустриална дейностъ, съ боязливостъ пристѣпватъ къмъ сключването на търговски договори, колко по-голяма трѣбваше да бѣде нашата предпазливостъ въ това отношение! Защото сключишъ ли единъ търговски договоръ съ една държава, особено съ една силно развита индустриална държава, по силата на временнитъ спогодби и по силата на клаузата на най-благоприятелствуващата нация, автоматически трѣбва да дадешъ впоследствие сѣщитъ облаги на всички други държави. И можете да си представите, какви поражения може

да докара това за нашата индустрия и за нашето занаятчийство.

Ето защо нашата политика по отношение сключването на търговскитъ договори, особено съ страни, които въ индустриално и промишлено отношение сѣ на изпреварили, е, да бъдемъ осторожни и предпазливи, за да не изложимъ нашата промишленостъ, за закрепването на които сме дали такива колосални жертви, за които не единъ пътъ съмъ ви говорилъ. И това ние сме го преследвали. Но, когато дойдохме до положението да бъдемъ заставени, защото България почти съ всички държави е сключила временни договори на тая база, и когато ние въ замѣна на това не даваме нищо на другитъ контрагенти, които всетаки сѣ направили нѣщо въ това отношение и иматъ такива договорни митнически тарифи, ние не можехме да останемъ повече въ това изолирано положение и да не бъдемъ заставени да влѣземъ въ преговори съ нѣкои държави. И въ това отношение ние сме действували правилно, като пристѣпихме къмъ преговори преди всичко съ оиъзи държави, които, макаръ и по своята стопанска структура да сѣ еднакви съ България, всетаки иматъ нѣщо, което е специфично на всѣка една отъ тѣхъ, има едно различие въ онова, което тѣ произвеждатъ, за да има въ това отношение една възможностъ въ търговския обмѣнъ. И това бѣха преди всичко нашиятъ съседъ, особено Гърция, която замѣсти Турция. Тукъ откривамъ една скоба, за да отговоря на г. Януловъ, който каза: „Какво сте направили: вие, за да задържите нашия традиционенъ наваръ преди войнитъ въ Турция, който бѣше голѣмъ?“ Да, вѣрни сѣ даннитъ, които вие цитирахте; и азъ имамъ тукъ статистически данни, съ които да ви докажа, че действително нашиятъ въносъ въ Турция е десеторно по-малкъ, отколкото бѣше преди войнитъ и че той въ последнитъ години е съ нѣколко десетки митиони лева въ миналъ. Но, г-да, въ замѣна на това вие виждате, че прогресивно се е увеличавалъ нашиятъ въносъ въ Гърция и е достигналъ до размѣръ 900 милиона лева; той е десеторно увеличенъ въ сравнение съ този отпреди войнитъ. И това на какво се дължи? На това, че голѣмата частъ отъ територитъ, които консомираха българскитъ произведения въ турската империя, напр., голѣма частъ отъ Тракия и островитъ, които принадлежахъ на Турция, следъ войнитъ станаха гръцка територия. Значи, това население, което по-рано, като граждани на Турция, консомираше тия български артикули, сега сѣщо ги консумира, само че въ гръцката държава. Но има и други причини за това, които вие сами изтъкнахте тукъ — новитъ порядки на пѣщата въ Турция, една крайно протекционна политика, която води къмъ създаването на родна индустрия, която съ една тарифна политика поощрява въноса на сурови земеделски материали, а сѣщитъ земеделски материали, вече индустриализирани, ги облага съ високи такси, както е типиченъ примѣрътъ съ брашното, на 1 килограмъ отъ което се плаща повече отъ 7 л. много, когато житото се почти освобождава отъ такава. Това отговаря на единъ универсаленъ принципъ, че по отношение на първичнитъ земеделски материали не трѣбва да има почти никакви такси, че земеделцитъ по другъ начинъ ще се поощрява — чрезъ една родна индустрия, която ще предизвика търсенето на тия материали. Турцитъ, безъ да иматъ особено богати обективни условия за създаването на брашна индустрия, успѣха да създадатъ такава индустрия, и ние виждаме, че въ последнитъ години почти не внасяме брашно у тѣхъ, особено въ 1926 г., която свѣрши съ нула въносъ въ това отношение. Но, въ замѣна на това, въносътъ ни на брашно въ Гърция достигна близо половинъ милиардъ лева годишно. Тѣй, че не само по тѣзи следовенни причини, благодарение размѣняването на територитъ, но и по причинитъ, които изтъкнахъ — ултрапротекционистическата политика въ Турция, нашиятъ наваръ тамъ се затвори, а се увеличи въносътъ ни въ Гърция. И какво направи правителството? Първата му грижа бѣше да отпече преговори съ Гърция. Тѣ бѣха доста продължителни. Но, когато поискаме вмѣкването на известни клаузи, които да обезпечатъ свободното влизане на нашето брашно въ Гърция — касаеше се за процента на глутена, да не се оставя това на административни разпорѣдби, на изпълнителната властъ да определя какъвъ процентъ глутенъ трѣбва да съдържа брашното, за да бѣде прѣто на гръцкитъ пазари — тамъ ние решително се противопоставихме, защото иначе то значи да сключимъ единъ търговски договоръ съ илюзорни последици. Ние искаме да го вмѣкнемъ въ съдържанието на самия договоръ, за да бѣде гарантиранъ нашиятъ експортъ въ Гърция, и по този важенъ въпросъ, по който ние не отстъпихме, нашиятъ преговори съ Гърция не се свършиха. Но, понеже гръцкиятъ народъ предпочита българското брашно — по е свикналъ съ него, отколкото съ дру-

гитъ брашна — затова ние се надяваме, че ще дойдем до едно възобновяване на тези преговори.

Следъ това ние предпочетохме Турция, съ която да влеземъ въ преговори, резултатъ на които е предложениятъ днесъ търговски договоръ, който има едно голѣмо преимущество — азъ туй го казахъ въ комисията и г. министрътъ на външнитѣ работи ще ви го каже тукъ — косто преимущество трѣбва да има всѣки единъ търговски договоръ: само за артикулитѣ, които сѣ специфични като родно производство на контракуващитѣ държави да се направятъ отстъпки. И вие ще видите, че въ това отношение договорътъ е издържанъ: за онѣзи артикули, които сѣ специфични на турското производство, сѣ направени отстъпки отъ насъ, и обратно. Въ това отношение, г-да, ние сме постигнали единъ значителенъ успѣхъ: българскитѣ артикули, които сѣ били всѣкога същността на нашия вносъ въ Турция, се ползватъ съ едни значителни отстъпки отъ турската митническа тарифа. Ние сме получили за известни наши артикули минималната митническа тарифа, която е въ разлика съ 3 и 7 пункта отъ максималната тарифа, която се прилагаше досега за тия български артикули. По отношение на други артикули ние сме получили едно намаление съ 30%, 3 и пол. пункта отъ минималната тарифа. Следователно, ние имаме за нѣкои артикули единъ маршъ отъ 60% намаление отъ максималната тарифа. Безъ съмнение, и ние сме направили жертви въ известни размѣри, но при сключването на всѣки единъ търговски договоръ безъ взаимни жертви не може.

Но най-голѣмото преимущество на този договоръ е, че въ него не фигуриратъ предмети, които индиректно ще ползватъ нѣкои други държави по силата на временнитѣ спогодби. Единъ търговски договоръ, който служи на две страни за взаимно размѣняване на тѣхнитѣ специфични артикули, не е опасенъ, ако не ползува други държави по силата на временнитѣ спогодби, по силата на клаузата на най-фаворизираната нация. Това е най-голѣмото достоинство на единъ търговски договоръ: други държави да нѣматъ ефективна полза отъ него. Артикулитѣ, които сѣ изброени въ таблица А, се произвеждатъ само въ Турция, съ нѣкои малки изключения — портокали, лимони и др., но тѣ не сѣмъ отъ значение, защото тѣхнитѣ вноси не е голѣмъ. Обаче за всички наши артикули, които до войната сѣ били същността на нашия вносъ въ Турция, ние сме получили едно чувствително намаление на митническата тарифа.

Азъ вземахъ думата, само за да направя тия обжекции на г. Янулова, който смѣташе, че азъ не съмъ билъ участникъ въ изготвяването на този договоръ и да му заявя, че най-активно Министерството на търговията е колаборирало съ търговско-индустриалнитѣ камари, които всѣкога сѣ били предупреждавани да кажатъ своето мнение по онѣзи артикули, които особено засѣгатъ нашия износъ.

Другъ единъ въпросъ се повдигна: каква трѣбва да бѣде митническата политика по отношение на нашата индустрия, на нашето занаятчиство. Азъ съмъ я казвалъ много пѣти, казахъ я презъ м. декемврий и сега ще я повторя: нито краенъ протекционизъмъ, нито абсолютно свободенъ вносъ. Нашата промишленостъ, нашата индустрия трѣбва да се покровителствува съ едни умѣрени, прогресивни мита, защото крайниятъ протекционизъмъ ще я изхайлази, ще я парализира, ще я направи действително паразитна, а свободниятъ вносъ ще я унищожи. И ако ние имаме една такава митническа тарифа, неизмѣнна и постоянна, както въ други държави, отъ границитѣ на която да не отстъпваме, безсмыслено, ние можемъ да минемъ и безъ единъ специаленъ законъ за покровителствуването на индустрията прѣко, непосредствено, съ жертви, които да правимъ. Но ние имаме една митническа тарифа, която ще претърпѣва измѣнения при сключването на търговскитѣ договори, и дотогава, докогато ние не се установимъ на една окончателна митническа тарифа, отъ която да не отстъпваме — както това го има почти въ всички държави, дето е установена една минимална и една максимална тарифа: максималната да служи като предметъ на отстъпки, а минималната да служи като тарифа, отъ която да не се отива по-нататъка — нашата индустрия може да бѣде защитена само съ една такава протекция. Обаче дотогава, докогато ние не се намѣримъ въ това положение, ще трѣбва, паралелно съ това, да имаме единъ специаленъ законъ.

А колкото се отнася до същинската наша митническа политика, то по отношение на това тя не трѣбва да бѣде крайна, защото както ви казахъ, и въ единия и въ другия

случай нашата индустрия ще пострада. Ако нашата митническа политика бѣде крайна, то индустрията ни нѣма да даде онова, на което е способна, нѣма да се развие напълно, защото ще се облѣга само на тази протекция, независимо отъ другитѣ послѣдствия за консоматоритѣ, които послѣдствия ще бѣдатъ една голѣма тежестъ. Но нашата митническа политика не трѣбва да води и къмъ единъ свършено свободенъ вносъ, който ще я унищожи. Тя трѣбва да бѣде нѣщо по срѣдата, и то дотолкова, доколкото трѣбва, за да се позволи на мѣстната промишленостъ да се състезава на националния пазаръ съ чуждестранната конкуренция. Това е смисълътъ на една разумна митническа политика. Митата трѣбва да бѣдатъ толкова високи, колкото е потребно за една закѣснѣла индустрия, като българската, за да се бори на българския пазаръ съ чуждестранната конкуренция.

Това е отговорътъ на запитването, въ какво се е реализирала нашата митническа политика. Така азъ отговарямъ на този въпросъ.

Има и единъ последенъ въпросъ: какво е съотношението на нашитѣ търговски договори съ онова, което е станало въ Женева на 4 май м. г. Тукъ, ако се не лъжа, на 6 юний м. г., г. Данаиловъ, следъ като се върна отъ тамъ като делегатъ, пространно ви изложи какъ и защо е била създадена Женевската конференция. Той ви каза, че тя дойде като голѣмъ протестъ противъ този краенъ протекционизъмъ, който спѣваше нормалния обмѣнъ въ външната търговия, че тя трѣбваше да се занимае съ възстановяването на нарушения икономически екилибъръ, а главно съ свободата на търговията и съ митническитѣ баристри, които въ нѣкои държави правятъ невъзможенъ взаимния обмѣнъ на предмети за народитѣ. Конференцията имаше желанието да послужи за разрешаването на тези въпроси.

Тукмо въ хармония съ нейнитѣ решения иде и настоящиятъ договоръ, като единъ пръвъ договоръ, сключенъ следъ обстояитни проучвания. Наистина той е сключенъ съ една държава, въ която напоследѣкъ нашиятъ обмѣнъ бѣше намалѣлъ, но той има сигурнитѣ цели да поощри въ бѣдеще обмѣна на онѣзи артикули на България и отъ страна на Турция. Следователно, като сме сключили този договоръ съ Турция, ние идемъ да покажемъ, че на дѣло прилагаме онѣзи пожелания и резолюции, които стопанската конференция въ Женева взема миналата година въ името на мира.

Ето защо г. г. народни представители, следъ тѣзи кѣси обяснения, и азъ, като министъръ на търговията, ще ви моля да приемете този договоръ, като едно добро дѣло, което ще засили нашия обмѣнъ съ турската република за доброто на двата народа. (Ръкоплѣскания отъ говоритѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министрътъ на външнитѣ работи и на изповѣданията.

Министъръ А. Буровъ: Г. г. народни представители! Азъ трѣбва да констатирамъ, че не чухъ отъ никого отъ ораторитѣ, които вземаха думата, критики срещу предложената вамъ търговска конвенция. Мога дори да кажа, че като изключимъ единъ отъ ораторитѣ — г. Бурилковъ — другитѣ господа повече се занимаваха съ въпроси, които, макаръ и отдалечъ, свързани съ този договоръ, стоятъ вънъ отъ самия предметъ на сегашнитѣ разисквания.

Г. Януловъ използва случая, за да развие своитѣ идеи за стопански съветъ и за нуждата отъ едно общо колабориране по изучаването на стопанскитѣ проблеми. Самиятъ търговски договоръ като-че-ли не го интересуваше, и азъ не знаа даже, дали той го бѣше челъ внимателно.

Г. п. Николовъ използва случая за трети или четвърти пѣтъ да подложи на критика поведението на турската държава по отношение на българитѣ въ турска Тракия презъ време на войнитѣ и следъ войнитѣ. Хубаво прави, тежи му на душата, казва си болката. Но това не внася абсолютно никакви освѣтления върху предмета на нашитѣ разисквания, който предметъ е договорътъ за търговия и мореплаване между турската република и България.

Г. Абаджиевъ, който е тукъ, искаше повече да обвини правителството въ неспазване на известенъ редъ, въ недаване достатъчно публичностъ, въ недаване на дълги предварителни обяснения, които да позволѣли на ораторитѣ отъ опозицията да отговорятъ и правилно да разбератъ предложениия имъ договоръ. Азъ смѣтамъ, че така поставенъ въпросътъ отъ него, съдържа даже известна обида за народното представителство. Като-че-ли то има нужда отъ конс-

нейната на единъ министъръ, за да разбере единъ много ясенъ текстъ. Ако имаше въпроси, по които народното представителство би могло да проекто-договора на критика, и ако по тия въпроси правителството не би дало нужните обяснения, азъ разбирамъ да се прави този упрекъ. Но ако всички единодушно признаватъ, че текстътъ на договора е задоволителенъ, че той не съдържа въ никакво отношение каквито и да било напътствания на интереситъ на България, азъ се питамъ, какви предварителни обяснения трѣбваше да дамъ азъ или другъ министъръ тукъ, особено следъ като такива се дадоха въ продълженъ на часове предъ събранията на тритѣ компетентни парламентарни комисии, където всички народни представители, както и самъ г. Абаджиевъ, сѫ имали възможностъ да участвуватъ, да присъствуватъ и да взематъ даже думата.

При тѣзи условия би трѣбовало да свърша само съ пѣколко думи, като кажа мотивитѣ, съображенията и — бихъ казалъ — надеждитѣ на правителството, свързани съ този търговски договоръ. Но, азъ ще се спра набързо върху пѣтокъ отъ страничните повдигнати въпроси.

Има ли правителството установена стопанска политика по отношение на своитѣ бъдещи договори? Очевидно, има. Каква е тя? Когато се говори за тази стопанска политика, употребява се единъ тоякъ малко мистериозенъ, доктринерски. Като-че-ли може да има много планове, и се пита, кой отъ тѣзи много планове правителството е одобрило?

Азъ съ вѣнчката си, бихъ казалъ, наивностъ на практикѣ ще кажа, че не познавамъ освенъ единъ планъ — планътъ, който може да сугерира за българското производство, въ най-широкъ размѣръ, най-достъпни и благоприятни пазари и при който планъ съ сравнително най-малко жертви, поне-сенъ отъ българския фискалъ и отъ българската индустрия, би могло да се създадатъ и добиятъ колкото се може повече придобивки по отношение вноса на България въ чуждитѣ страни. Ето единъ планъ.

Ако трѣбва да прибавя нѣщо по-конкретно, отъ де трѣбва да почнемъ при изпълнението на този планъ и по кой пътъ трѣбва да вървимъ, не се боя и тамъ да дамъ единъ отговоръ. Трѣбва да почнемъ преди всичко отъ ония страни, по отношение на които България има специални, благоприятни положения и където нейната търговия и нейниятъ вносъ не сѫ подъ режима на една паритетна конкуренция, а има известни специфични облаги, известни специфични преимущества, било познатието на езика, било традиционни връзки, било близостъ, било общи граници, било развити кабелна или морска служба, преимущества, които биха позволили на известни български продукти да използватъ единъ цѣнъ изключително високи, по-високи отколкото сѫ паритетнитѣ цѣни за земеделскитѣ произведения на голѣмитѣ интернационални пазари, като Анверсъ, Хамбургъ и т. н.

По-нататъкъ, въ връзка съ този планъ, азъ бихъ предпочелъ и смѣтамъ, че трѣбва да се почне пакъ съ тѣзи страни — близкитѣ до насъ — защото само тамъ имъ известъ планъ да пазаритѣ пазари за нашата израждаща се индустрия.

На трето мѣсто, пакъ етъ тамъ трѣбва да почнемъ, защото, по мое дълбоко убеждение, всѣки търговски договоръ, докрай своитѣ чисто стопански послѣдствия, има и единъ елементъ политически. Политиката въ бъдеще, г-да, отношенията между държавитѣ въ бъдеще нѣма да почиватъ толкова нито на секретни договори, нито на политически интриги, тѣ не почиватъ все повече и повече на съзнанието за общността на тѣхнитѣ интереси, и всѣки търговски актъ, всѣки стопански договоръ, който е отъ естество да развие тѣзи сношения, който е отъ естество да засили взаимното проникване на интереси и на хора отъ дветѣ държави, който е отъ естество да подчертае взаимната зависимостъ и солидарностъ, който свързва интереситѣ на два народа, всѣки такъвъ актъ крие въ себе си едно дълбоко политическо значение. Значението на тази интернационална солидарностъ — не черената и кървата, а интернационалната солидарностъ въ името на мира, въ името на прогресивното развитие върху базата на взаимността на общитѣ интереси, на живота на народитѣ, . . .

А. Стояновъ (раб): Тѣзи сѫ вашитѣ миротворци, които се въоръжаватъ до зъби! (Възвращения отъ сговоритѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Нѣмате думата, г. Стояновъ.

Министъръ А. Буровъ: А-а-а! Заболѣ Ви! Забравихъ, че имаме комунисти тукъ.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): (Къмъ А. Стояновъ) Кажете, че си комунистъ, а не само, че ги зацѣпчавашъ!

А. Стояновъ (раб): Англия, Франция, Америка, които се въоръжаватъ и чиято политика ние изплашаме, не сѫ миротворци. Азъ протестирамъ противъ тая политика, която следва Англия!

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Страхливо! Кажете открито, че си комунистъ! Имай тази доблестъ, а недей стои само тукъ за 400 л. да петнишъ българското име!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

А. Стояновъ (раб): Азъ съмъ представителъ на Работническата партия. Ако вѣтъ е необходимо да назовавамъ Работническата партия комунистическа, за да оправдавамъ вашата терористическа политика, това е другъ въпросъ.

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Страхливецъ! Излъзъ доблѣстно да кажешъ, че си комунистъ!

А. Стояновъ (раб): Англия — миротворка!

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Агентъ на Москва!

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ А. Буровъ: Азъ мисля, г-да, че отъ народното представителство е добре разбрана моята идея за, както казахъ, политическото значение на тѣзи стопански, бихъ казалъ, инструменти.

Но има още една причина, ако щете, по която, въ изпълнението на този стопански планъ, ние много правилно почваме съ близкитѣ съседни намъ държави, изоставяйки голѣмитѣ индустриални държави. Единъ търговски договоръ засѣга редица интереси и редица области на държавното управление и на стопанския животъ на страната. Той засѣга най-напредъ индустрията, която трѣбва да бъде протектирана разумно; върху туй днесъ никой не спори. Засѣга и Финансовото министерство, което има нужда отъ приходи. Недейте забравя, че приходитѣ на митницитѣ у насъ превъзпаватъ сумата 1 милиардъ лева — 1/6 отъ цѣлния нашъ приходенъ бюджетъ. Засѣга непосредствено самата търговия, самия обмѣнъ, засѣга мореплаването и пр.

За да може да има една установена стопанска политика по отношение на тѣзи договори, трѣбва ссичитѣ тѣзи фактори не само да бъдатъ въ съгласие, не само да бъдатъ правилно прѣценени, но трѣбва да се създаде предварително известна стабилностъ въ тѣхъ. Трѣбва да имате, на примѣръ, една уредена вече система на протекция на индустрията. Ние сега сме на пътъ да създадемъ новъ законъ за запазване на индустрията. Този законъ трѣбва да предшества — защото той е ссисвата — каквото и да било ссгичване на търговски договори съ индустриални държави, съ държави, на които вносетъ може да засегне и често пъти да застраши нашата индустрия. Трѣбва да имаме и установенъ бюджетъ, за да се знае точно, какво чска Финансовото министерство отъ митницитѣ. Това министерство трѣбва да бъде готово на известни жертви, на известни намалявания на приходитѣ, защото всѣко преговарие за търговски договори предполага известни фискални жертви, известни намалявания на митата. Това нѣщо ние още го нѣмаме, ние още сме въ периода на усилията да създадемъ единъ действително дълготраенъ, уравновесенъ бюджетъ. Ние нѣмаме още една установена автономия, напѣтно преучсна тарифа, която да бъде базата, откъдето ще се изхожда при третирането на търговскитѣ договори.

На трето мѣсто, ние трѣбва да имаме една стабилизирана монета, защото, ако самата монета не е сигурна, и такситѣ, които се вписватъ, и отсѣжикитѣ, които се правятъ, и смѣткитѣ, които се правятъ върху базата на монетата, не представляватъ никаква здрава основа; и всѣки отѣнъ заключени, всѣки отѣнъ послѣдствия, които сѫ се очаквали отъ известни положения, могатъ да се окажатъ съвършено погрѣшни.

По всѣки тѣ съображения, правителството е било на мнение — и остава и днесъ на него — че преговори за търговски договори съ разнитѣ индустриални държави трѣбва да дойдатъ следъ довършването на търговскитѣ договори съ съседнитѣ държави, което ще позволи, преучванията на условията да бъдатъ по-пълни; което ще даде

възможност тия предпоставки, за които говорихъ, да бъдат реализирани; което ще позволи да видимъ и опита въ продължение на известно време, резултата отъ прокараният вече конвенция.

Може да ми се възрази отъ нѣкого: защо всичкитъ тия съображения ги нѣмахте предъ видъ, а да отложите само и преговоритъ за търговски договоръ съ Турция? Но една свършено проста причина — защото търговскиятъ договоръ съ Турция абсолютно не засѣга — въ рамкитъ, въ които е поставенъ — нито интереситъ на фиска, нито интереситъ на нашата монета, нито интереситъ на нашата индустрия. И следователно, безъ никакъвъ рискъ за нѣкакви грѣшка ние можемъ съ положителностъ да разчитаме на известни благоприятни резултати отъ тая конвенция, безъ да имаме страхъ отъ нейни отрицателни резултати.

Ако ние бихме могли да продължаваме до безконечностъ съ Турция и съ другитъ съседни намъ държави режима на клаузата на най-облагодияствуваната нация, тогава, може би, не би имало толкова голѣма полза отъ сключването на специаленъ търговски договоръ. Но ние разбираме, че този режимъ не може да продължава безъ съгласието на двѣтѣ страни. А ние я си казва: „При тоя режимъ ние не ни даватъ нищо, понеже нѣмате договоръ съ никоя държава и, следователно, клаузата, която даватъ, остава една чисто теоретична формула, безъ никакви практически послѣдствия. Ние, обаче, имаме сключени търговски договори съ рѣдъ държави, и когато ние ни даватъ същата клауза, ние веднага използуватъ всички онѣзи отстъпки, които ние сме направили спрямо другитъ държави. Следователно, ние такава едностранна жертва не можемъ дълго да правимъ. Можемъ да я правимъ условно дотогава, докато се водятъ преговори, и то сериозни, за сключването на търговски договоръ“.

Ето, прочее, фактически подъ влияние на какви обстоятелства и съображения българското правителство дойде до заключението, че то трѣбва да почне и довърши единъ договоръ съ Турция за търговия и мореплаване.

Другъ единъ отъ ораторитъ, обаче, почина да свърже въпроса за тоя договоръ съ известната намъ конвенция за приятелство, както и едно постановление на Министерския съветъ, което дава тълкувание на нѣкои членове на тая конвенция. Предполагамъ, че уважаемиятъ ораторъ мислише, какво турското правителство е поставило като условие за подписване на този търговски договоръ даването на това тълкувание. Бързамъ да го успокоя и да му заявя, че турското правителство презъ време на всичкитъ преговори за тоя търговски договоръ се държи абсолютно коректно и че то не постави преговоритъ въ зависимостъ отъ нѣкакъвъ другъ страниченъ въпросъ. Тѣй че, следователно, ако българското правителство е дало известно тълкувание, то го е дало въ пълнотата на своята свобода, и при преценка много точна, продължителна и основателна на интереситъ на България.

И можеже тоя въпросъ се засегна, макаръ че той излиза свършено вънъ отъ рамкитъ на търговския договоръ, азъ трѣбва да поясня още, че това тълкувание на нѣкои членове отъ конвенцията е едно тълкувание условно; и това тълкувание се отнася до членове отъ конвенцията, които сѣ въ интересъ на българитъ изселени, както и членове, които засѣгатъ интереситъ на турцитъ изселени отъ България, и че даването сѣга на онова тълкувание или на ония тълкувания, които засѣгатъ интереситъ на турцитъ-изселени, е поставено въ зависимостъ отъ усвоиането отъ турското правителство същото тълкувание и по отношение на българитъ-изселени; само когато и турското правителство възприеме това тълкувание, само тогава то ще стане задължително и мѣрдавно за двѣтѣ страни.

Тяга обяснения ги давамъ специално за г. н. Николова, за да не остане тоя въпросъ въ тъмнина. Съ туй азъ смѣтамъ, че съмъ свършилъ по тоя въпросъ.

Въ пресата цетохъ критики: защо този договоръ се внася отъ Министерството на външнитъ работи? Нека отговора на тия критики. Защото по едни прецеденти, вече 30-годишни, въ България всички търговски договори и спорогоди, безъ изключение, сѣ внасятъ отъ Министерството на външнитъ работи; защото и въ странство търговскитъ договори въобще се внасятъ отъ министерствата на външнитъ работи и защото най-сетне по своето съдържание единъ търговски договоръ обема въ себе си положения, които излизатъ вънъ отъ рамкитъ само на едно министерство. Тѣ засѣгатъ и мореплаване, засѣгатъ и транзитъ, засѣгатъ и желѣзници, засѣгатъ и паспортна служба, засѣгатъ и права на мѣстопребиваване и т. н. — т. е. засѣгатъ почти всички области на държавния животъ — и въ такъвъ случай много естествено е, Министерството на външнитъ работи, което представлява предъ външния свѣтъ

държавата, да се яви като вносителъ и защитникъ на единъ подобенъ инструментъ на външни отношения между България и другитъ държави.

Усилията за сключване търговски договоръ съ Турция починаха отъ две години. Въ първата фаза успѣхме да прокарваме да бъде възпрето отъ турското правителство едно временно разбирателство върху базата на клаузата на най-облагодияствуваната нация. Неговиятъ срокъ изтече. Турското правителство не рече да го продължи, защото настояваше да се почнатъ преговори за търговски договоръ. И въ продължение на нѣколко месеци ние стоиме въ едно бездоговорно положение. Съ заключването на новитъ преговори, още въ м. августъ м. г., турското правителство възприе нашето предложение да се възстанови наново презъ време на преговоритъ положението на клаузата на най-облагодияствуваната нация. Тая клауза и днесъ е въ сила; срокътъ изтича, ако се не лѣжа, на 10 юлий т. г. Презъ туй време се почнаха преговори, които траяха съ известно прекъсване близо петъ месеца, и тѣзи преговори доведоха до договора, който е предметъ сега на нашето обсъждане.

Нѣма да влизамъ въ подробности на самия договоръ. Ще констатирамъ само нѣколкото придобивки за България, които въ моитъ очи даватъ характера и цената на тоя договоръ.

Предъ всичко, България получава всички онѣзи намаления въ турскитъ тарифи, които сѣ били отстъпени на която и да било друга държава чрезъ търговски договоръ. Тя получава минималната турска тарифа въ нейната пълнота, дѣри тамъ, където не сѣ правени подобни отстъпки. Тя получава и всички онѣзи евентуални отстъпки, които Турция би направила на трета нѣкоя държава чрезъ единъ договоръ, независимо отъ това, дали тѣ сѣ предвидени сега въ конвенцията или не сѣ предвидени.

Срещу това България дава своята минимална тарифа, която е едновременно и нейната максимална тарифа, т. е. тарифата, която е въ сила. Тя дава всички онѣзи отстъпки, които е направила и ще направи на други държави. Понеже ние засага търговски договори съ другитъ държави нѣмаме, значението на тази отстъпка остава да изиграе роля въ бъдещето. Тѣзи отстъпки, които ние направимъ на другитъ държави, ще отидатъ въ полза на Турция. А, тъй отъ това, за известни артикули, които фигуриратъ въ самия договоръ, България прави известни и изрични намаления — имате ги въ листата № А — които засѣгатъ рибата, пахута, лебсѣнитъ, портокалитъ, маслинитъ, смокинитъ, гроздето, лешницитъ, лимонитъ, семената и дава консолидация на нѣколко артикули, между които стои дървеното масло, което остава съ същото мито, и восѣкитъ, на който даже се намалява малко митото, но се консолидира върху база 160.

Вънъ отъ туй България получава за известни артикули — които извън-много интересуватъ нейния износъ — било тѣй наречената консолидация на турската тарифа, т. е. задължението, че при каквото и да било положение, сегашното мито върху тѣзи артикули нѣма да бъде въ никой случай увеличено, било едно изрично намаление подъ минималната тарифа, което за известни артикули достига до 30—35%, а подъ максималната тарифа достига до 65—70%. Тѣзи артикули ги има въ таблица Б, и, ако е нужно, мога да ви ги прочета набързо. Тѣ сѣ: биволи, волове, крави — които получаватъ една намалена тарифа съ 35% подъ минималната тарифа — овце, пърчове, агнета, свини. Вълглицата получаватъ едно намаление около 25%, дърва за горене — 33%, гайтанъ — около 40%, и вънъ отъ тѣхъ редица други артикули, по които има консолидации, каквито сѣ: жито, ражъ, сунъ, фасуль, брашно, захаръ и пр.

Ако трѣбва да резюмирамъ въ цифри, азъ ще се възползувамъ отъ изчисленията, правени отъ нашитъ делегати, за да ви дамъ това резюме по следния начинъ. Ползватъ отъ тоя договоръ за България могатъ да се резюмиратъ по следния начинъ. Постигнато е намаление 30% на митата по максималната турска тарифа за всички стоки, безъ изключение, внасени отъ България. Постигнато е едно намаление сѣдно отъ 30% подъ минималната турска тарифа или 65% отъ максималната тарифа на следнитъ артикули, които сѣ най-важни за нашия износъ въ Турция, а именно: биволи, волове, крави, овце, овци, агнета, свини, дървени вагалища, дърва за горене и гайтана. Трето. Консолидиранъ се митата по минималната тарифа, т. е. съ едно намаление отъ 30% спрямо максималната тарифа за следнитъ артикули: сирене, кашкавалъ, жито, пшеница, ражъ, царевича, просо, брашна и пр. Следъ тия придобивки за нашия износъ въ Турция, последниятъ придобива едно намаление сѣдно отъ 35% за 15 артикули и консо-

лидация на 5 артикули. Чувствително намаляване е направено само по отношение на сусама, обаче това е без значение за фиска, понеже и без това цялото количество сусама, което се внася в страната, се освобождава от мито по силата на закона за насърчение местната индустрия. И тукъ се даватъ подробни цифри какъвъ процентъ представляватъ намалянията по отношение на цялия вносъ, които цифри, азъ мисля, че не сѫ толкова интересни и които показватъ, че действително тоя договоръ задоволява законнитъ интереси на страната.

Всички онѣзи общи положения въ договора, взѣтъ отъ тѣзи таблици, сѫ тъй нареченитъ типични положения на новитъ текстове на търговски договори, които Турция сключва съ великитъ държави. По силата на тѣзи текстове Турция дава на България по отношение на мореплаването, по отношение на консулската служба, по отношение на вестеринарна служба, по отношение на транзитъ всички онѣзи права и привилегии и отстъпки, които тя е дала въ специални търговски договори на голѣмитъ европейски държави, съ които е въ връзки и има подписани търговски договори.

По отношение срока на договора. Усилията на българското правителство бѣха насочени, този срокъ да бѣде по възможностъ по-дълъгъ, защото всѣки разбира, какво единъ дълготраенъ търговски режимъ по-добре фаворизира развитието на търговскитъ отношения, отколкото единъ кратъ режимъ. Обаче трѣбва да ви заявя, г-да, че за турската република този въпросъ бѣ въпросъ на национално самолюбие. По силата на Лозанскитъ договоръ на Турция бѣ задължително наложена една търговска конвенция съ редица държави победителки — Франция, Италия, Англия и пр. и пр. за единъ срокъ отъ 6 години, ако се не лѣжа, който срокъ изтича презъ м. юлий 1928 г. Турция не искаше да поеме задължения, които превишаватъ тоя срокъ съ единъ значителенъ периодъ време. Защото тя смѣта, че като падне тоя режимъ еманципира се и, въ пълна свобода упражнявайки своя суверенитетъ, тя ще има да сключва върху нови бази бжещитъ си търговски договори. Тя искаше къмъ туй време да бѣде освободена отъ ангажменти дори и къмъ насъ, макаръ че ние не сме въ туй изключително положение, което закононо може да дразни самолюбие на турскитъ държавници. Убеденъ съмъ, обаче, отъ всички обяснения, станали въ Ангора, че дори, когато изтече годишниятъ срокъ, въ турското правителство ще иматъ добрата воля и доброто разбиране на взаимнитъ интереси на двѣтѣ държави, за да се даде новъ срокъ на тоя договоръ, за да даде той онѣзи ефикасни резултати, които се чакатъ и отъ турска, и отъ българска страна.

Повдигна се въпросъ, че по клаузата за мореплаване ние като че-ли недостатъчно сме запазили българскитъ интереси. Азъ не виждамъ, отде г. Бурилковъ можа да изади това заключение.

Д-ръ В. Бурилковъ (д. сг): Мисълта ми бѣ, че не е уреденъ въпросътъ за риболова. Азъ обърнахъ само на това внимание.

Министъръ А. Буровъ: За риболова въ конвенцията е казано, че всѣка отъ договорящитъ страни запазва за своитъ си подданицы риболова въ териториалнитъ води. Ако нашето риболовство е по-зле организирано, и то не умѣе да използва нашитъ рибни богатства, вината въ всѣки случай, нѣма да бѣде на договора, а ще бѣде въпросъ на една наша вътрешна, бихъ казалъ, слабостъ която трѣбва да се лѣкува. Но азъ не виждамъ какъ съ договора можемъ да направимъ нѣщо повече, отколкото да запазимъ принципа на равноправие и на еднакво третиране на двѣтѣ държави по отношение на териториалнитъ води.

Друга нѣкоя конкретна критика азъ не чуахъ. И азъ оставамъ съ убеждението, г-да, че както въ парламентарната комисия единодушно се одобри този пръвъ търговски договоръ, така и тукъ въ пленума, при сѣщия широко и обективно разбирателство и при сѣщия духъ, бихъ казалъ на народна солидарностъ, това първо начинание — да възбѣ България въ пѣтя на редовни търговски отношения съ държавитъ, за да закрепни постепенно и за да издигне своето производство и своитъ търговски интереси — ще намѣри пълно одобрение. Азъ давамъ особена морална цена на обстоятелството, че ние почваме тоя новъ пътъ въ нашата стопанска политика съ съседната турска република. И можемъ да кажемъ съ дълбоко задоволство, че следъ всички кърви, които се лѣха, следъ всички дѣяги исторически спернически борби, днесъ е настъпило времето, когато ние съ турската република нѣмаме спорни въпроси,

нѣмаме политически конфликти, нѣмаме политически антагонизми.

Нека се надяваме, че това мирно начинание на едни отношения по-близки, на едно взаимно подпомагане въ полето на труда, ще създаде предпоставки за една още по-голяма морална и политическа близостъ. Нека се надяваме, че колкото и днесъ нашитъ търговски отношения съ Турция да сѫ ограничени, колкото и да нѣма близки изгледи, че нашата търговия може да се развие тамъ въ голѣми размѣри, съ време, благодарение на особенитъ, специфичнитъ условия, които съществуватъ за развитието на тая търговия, тя ще се развие. Азъ знамъ, че въ днешно време турската държава прилага една система на закрила на местната си индустрия извънредно остра, извънредно протекционистическа. Азъ не критикувамъ тая система, нито искамъ да остане впечатлението, че се бъркамъ въ вътрѣшнитъ работи на една суверенна държава. Но нека изкажа една академическа мисълъ. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че всички крайни системи въ края на краищата не могатъ да издържатъ и трѣбва да отстъпятъ подъ натиска на живитъ фактори, подъ натиска на живата необходимостъ; че самиятъ интересъ на турската република въ бжеще ще и подкаже една политика на по-широка търпимостъ, една политика на по-оживени търговски транзакции въ интересъ на самата турска икономия, въ интересъ на самото турско производство. Защото едно производство прекомерно протегнато има тенденцията да се развие въ паразитно производство, да се обърне въ болѣсть, вмѣсто въ източникъ на трудъ и богатство.

Постепенно допълвайки взаимно нашитъ ресурси, помагйки взаимно съ нашитъ специфични продукти обмѣнътъ, нашитъ търговски транзакции постепенно ще почнатъ да се доближаватъ къмъ съществуващитъ преди години, взаимната пенетрация ще се развива, взаимното чувство на солидарностъ ще расте и върху тая почва общото мирно сътрудничество на двата народа ще намѣри едно широко поле за работа. Съ вашия вотъ, г-да, вие ще одобрите и тая политика. (Бурни и продължителни рѣкоплѣскания отъ съговориститъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Моля, ония господа, които приематъ предложението за одобрение подписания въ Ангора на 12 февруарий 1928 г., между царство България и турската република, договоръ за търговия и мореплаване, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 50)

Г. Губидѣльниковъ (д. сг): Единодушно, безъ комуниститъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателя.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите да пристѣпимъ къмъ разглеждането на точка седма отъ дневния редъ — **първо четене на законопроекта за извънреденъ (свѣрхсмѣтенъ) кредитъ отъ 5 милиона лева за организиране и водене борбата съ рѣпичния бръмбаръ.**

Исканиятъ кредитъ се вече разходва, понеже борбата противъ този опасенъ бръмбаръ е започната и управлението се поставя при необходимостта да върши разходи преди кредитътъ да е вотиранъ. Съзнавате нуждата отъ оформяването на този тъй нуженъ и полезенъ разходъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които сѫ съгласни съ направеното предложение, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете на първо четене законопроекта за извънреденъ (свѣрхсмѣтенъ) кредитъ отъ 5,000,000 л. за организиране и водене на борбата съ рѣпичния бръмбаръ.

Секретаръ Д. Мангървъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 71).

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Отказвамъ се.

Председателстващ А. Христовъ: Има думата народният представител г. Славчо Дръновски.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Моля да говорите на второ четене, за да гласуваме законопроекта по спешност.

С. Дръновски (з): Добре.

Председателстващ А. Христовъ: Моля, които приемат на първо четене законопроекта за извършен (свърх-сметен) кредит от 5 милиона лева за организиране и водене на борбата с рапичния бръмбар, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Министър Д. Христовъ: Моля, да се даде спешност на законопроекта, поради бързия характер на въпроса.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат да се даде спешност на току-що приетия законопроекта на първо четене, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретар Д. Мангърговъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за извършен (свърхсметен) кредит от 5 милиона лева за организиране и водене на борбата с рапичния бръмбар“.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат прочетеното заглавие на законопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Секретар Д. Мангърговъ: (Чете чл. I — вж. прил. Т. I, № 71).

Председателстващ А. Христовъ: Има думата народният представител г. Славчо Дръновски.

С. Дръновски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Културата на рапицата у нас е играла, ще играе и въ бъдеще една доста важна роля въ нашето народно стопанство, специално въ нашето земледѣлско производство. Вие виждате отъ самитѣ мотиви на законопроекта, че у насъ пространството, което се засѣва ежегодно съ рапица, обхваща нѣколко околии въ Северна България и вече надминава едно пространство надъ 600.000 декара, съ тенденция на увеличение. Следователно, грижитѣ на Министерството въ случая, както и при други случаи, за тази култура сѣ на мѣстото си. Безъ да си служи съ тия пресмѣтания, които г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти прави за производството, за стойността на рапицата и т. н., виждамъ, че тя е една отъ важнитѣ култури въ нашето земледѣлско стопанство. Въпросътъ, обаче, който е поставенъ днесъ на разглеждане — отпускане на извършенъ свърхсметенъ кредитъ отъ 5.000.000 л. за организиране и водене борбата съ рапичния бръмбаръ, нека ви кажа, както и г. министър-председателътъ призна, е въпросъ предпрешенъ; кредититѣ сѣ почти изразходвани, прѣскачкитѣ сѣ купени, комисия ходи чакъ въ Берлинъ, за да търси парижка зеленина, когато можеше и тукъ да я намери.

Министър Д. Христовъ: Защото тамъ се намѣри на по-евтина цена.

С. Дръновски (з): Кой знае дали е по-евтина.

Министър Д. Христовъ: Точно така е.

А. Стояновъ (раб): Офертитѣ тукъ сѣ били по-евтини, отколкото онѣзи, по които сте направили доставката, въпреки че сте ги освободили отъ мита и съ това сте осигурили държавата.

Министър Д. Христовъ: Ти не ги разбирашъ тия работи.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 71.

С. Дръновски (з): Азъ сѣтамъ, че рапичниятъ бръмбаръ е констатиранъ още презъ есента, защото, забележете, че презъ цѣлата зима въ Северна България полето бѣше подъ една снѣжна покривка отъ 20, 30, а нѣкъде и 50 см. дебелина. Значи, констатирането на рапичния бръмбаръ е станало още презъ есента и, следователно, имало е време да се назначи, ако щете, и комисия, да отиде да купи нужнитѣ материали, имало е време всичко по реда си да мине презъ Камарата и следъ това да се набавятъ ония инструменти и химикали, които сѣ нужни за борба противъ рапичния бръмбаръ.

Но, г. г. народни представители, това е единъ формаленъ въпросъ, и често пъти въ живота се налага да не бѣдемъ толкова вискателни и прецизни, стига целта, за която се изразходватъ дадени сръдства, да бѣде ефикасна, за да се получатъ резултати.

Въпросътъ е другадѣ: съществува ли опасностъ отъ рапичния бръмбаръ, т. е. застрашена ли е културата на рапицата въ такъвъ размѣръ, за да се предприематъ въ такъвъ голѣмъ мащабъ мѣрки противъ този бръмбаръ?

Въ ежедневната преса намирамъ следното изложение, дадено отъ самото Министерство на земледѣлието: (Чете) „По точнитѣ сведения на Министерството на земледѣлието, рапичниятъ бръмбаръ е констатиранъ въ Търновско, въ унищожени посѣви нѣма; въ Плевенско въ малкъ размѣръ; въ Бѣленско малки повреди по рапичната култура;...

Л. Айвазовъ (д.сг): Наполовина е изпоядена.

С. Дръновски (з): ... въ Севлиево нѣма повреди; въ Никополско ги има на нѣколко мѣста, но повреди по културитѣ нѣма; въ Свищовско се е появилъ въ голѣми размѣри, повреди още нѣма; въ Горноорѣховско се е появилъ, но понеже снѣжната покривка стои, не се знае има ли повреди; въ Ловчанско въ малкъ размѣръ“ и т. н.

Отъ тѣзи изявления на Министерството на земледѣлието, г. г. народни представители, се вижда, че действително, тукъ-таме рапичниятъ бръмбаръ се е появилъ...

С. Савовъ (д.сг): Още не е станалъ бръмбаръ!

С. Дръновски (з): ... и понеже развитието му въ по-голѣмъ или въ по-малкъ размѣръ зависи отъ атмосфернитѣ условия, може би тукъ или тамъ повредитѣ да бѣдатъ по-голѣми или по-малки. Въ всѣки случай азъ не съмъ противъ мѣрките, които се взематъ, обаче поставямъ единъ другъ въпросъ, който, споредъ мене, е много по-важенъ отъ това, дали формитѣ при извършването на доставкитѣ сѣ спазени или отъ това, дали бръмбарътъ нѣкъде се е явилъ и застрашава въ по-голѣмъ или въ по-малкъ размѣръ рапичната култура; азъ поставямъ въпроса: мѣрките, които се предприематъ, сигурни ли сѣ за унищожаване рапичния бръмбаръ, съ други думи, изпитани ли сѣ въ нашитѣ опитни институти сръдствата за борба противъ рапичния бръмбаръ, изученъ ли е животътъ, изучена ли е въобще биологията на този бръмбаръ, познава ли се той, кога се излюпватъ яйцата му, есенно или пролѣтно време, познаватъ ли се и всички ония сръдства, съ които той може да бѣде унищоженъ? Защото, както ще видите подиръ малко, почнали сѣ и съ врѣла вода да го унищожаватъ! Позволете, ама съ врѣла вода ние и човѣкъ можемъ да унищожимъ, не бръмбаръ!

Л. Айвазовъ (д.сг): Хората изнасятъ на нивата кокошкитѣ съ кола, за да унищожаватъ презъ деня бръмбара. Съ всичко иска да си послужи нашиятъ земледѣлецъ.

С. Дръновски (з): Мисълта ми е тамъ, г. г. народни представители, че нашитѣ опитни институти сѣ занемарени до такава степенъ, че не познаватъ такива неприятели на растенията, които нападатъ главно културитѣ въ България, защото рапичниятъ бръмбаръ се явява само у насъ, въ Ромѣния и въ южна Русия. Ако вие потърсите да узнаете нѣщо за бръмбара по голѣмитѣ словници и речници на западъ, както сѣ направили господа, които ходиха въ Прага и въ Берлинъ — тамошнитѣ ентомолози търсятъ сведения за него въ речницитѣ — ще видите на-среща само 3—4 реда казани за рапичния бръмбаръ. Даже нѣкои отъ тамошнитѣ ентомолози се канятъ да идватъ тукъ да го изучаватъ. Следователно, ако искаме да се на-праги нѣщо сигурно, ако искаме да имаме сигурни сръдства за борба съ рапичния бръмбаръ, трѣбваше да ги опитаме най-напредъ у насъ. Нашитѣ опитни институти, обаче,

не сж се занимали съ това. Ние даже нѣмаме нужните хора, подготвени въ тази област. Както ще видите по-после, не е само рипичниятъ бръмбаръ опасенъ; ние имаме маса други болести — исприатели на растенията, специално въ нашата страна. Напр., както е трипсътъ по тютюна. Ние ще чакаме да го изучатъ англичани ли, или нѣмци, чеки, или не знаемъ какви! Азъ смѣтамъ, че това бѣше длъжностъ на Министерството на земледѣлнето о време да вземе мѣрки, за да бждатъ нашитѣ опитни институти поставени въ положение таково, че да сж въ състояние да ни дадатъ всички ония мѣрки, които сж необходими за борба противъ тая или оная напастъ по земледѣлскитѣ култури.

Министъръ Д. Христовъ: Три години държахте властта и не можахте да организирате туй дѣло. Ние го организираме сега и постигаме резултати. А на Вашето непознаване на работитѣ трѣбва да Ви отговоря: срѣдствата сж намѣрени и даватъ великолеппи резултати.

С. Пѣйчевъ (з. в): Ама само на книга!

Министъръ Д. Христовъ: Знаете ли кой ги намѣри тия срѣдства? Селското население, което вне развращавате, за което подирѣ малко ще приведа данни. (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Борбата върви ефикасно.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Правятъ се опити въ Паз-лински, по срѣдствата не даватъ резултати.

Министъръ Д. Христовъ: Тия срѣдства ще ги употребимъ за тѣзи бръмбари, които ги има въ вашитѣ глави! (Раконѣлскания и смѣхъ отъ сговориститѣ)

Д. Грънчаровъ (з. в): Отъ тебе по-голямъ бръмбаръ нѣма.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, г-да.

С. Дръновски (з): Г. г. народни представители! Не е въпросъ да се прсипираме тукъ въ Камарата. Азъ ви говоря само това, което с. Проф. Ивановъ цѣла зима — може би, и днесъ, и въ този моментъ — се занимава въ лабораторията си въ Университета . . .

Министъръ Д. Христовъ: Азъ пакъ трѣбва да Ви прекъсна, г. Дръновски. Проф. Ивановъ въ този моментъ ръководи единъ отъ важнитѣ сектори за борба съ ларвата на рипичния бръмбаръ и азъ имамъ съобщение отъ г. проф. Иванъ Ивановъ — прави му честъ — че работитѣ отиватъ успѣшно. Вашитѣ данни сж отъ стара дата.

С. Дръновски (з): Не сж отъ стара дата.

Министъръ Д. Христовъ: Азъ съжалявамъ, че оставямъ министерството отворено да черпите отъ тамъ данни, за да ги изкривявате.

Д. Грънчаровъ (з. в): Защо прекъсвате г. Дръновски? Остагете го да се изкаже.

Министъръ Д. Христовъ: Това е за ваше знание, понеже сте нежеки.

Д. Грънчаровъ (з. в): Вие сте нежеки по тия въпроси. Този, който говори, е специалистъ, а вие сте нежеки по тия въпроси.

А. Радославъ (з. в): (Къмъ председателствуващия) Нѣма право г. министърътъ да обижда. Той трѣбва да се държи достойно. Трѣбва да си вземе думитѣ назадъ. Какъ така „нежеки“! Едно по-достойно държане трѣбва да има г. министърътъ.

Министъръ Д. Христовъ: Да, господине, това е само невежество. Следъ малко ще съобща данни, отъ които ще се види какъ развращавате населението. Вие заслужавате преследване за тази си дейностъ.

А. Радославъ (з. в): Невежество или не, вие, като министъръ, нѣмате право да обиждате. Стойте си тамъ на мѣстото и уважавайте хората. Не обиждайте. Като-че-ли вие сте агрономъ, или професоръ, или не знаемъ какъвъ.

Министъръ Д. Христовъ: Ба-ба-ба!

А. Радославъ (з. в) и Д. Грънчаровъ (з. в): Bravo! И туй било министърътъ! (Нѣкой отъ сговориститѣ тропатъ по баукитѣ; смѣхо и нѣкой отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

А. Радославъ (з. в): (Къмъ министъръ Д. Христовъ) Не Ви е срамъ! Това било министърътъ!

И. Лѣвирски (д. ст): Млъкнете се.

Д. Грънчаровъ (з. в): Той трѣбва да млъчи. Той трѣбва да изчака оратора да се изкаже.

А. Радославъ (з. в): Той не е компетентниятъ; има по-компетентни отъ него.

Д. Бонияковъ (д. ст): Сега имате куражъ да говорите за рипичния бръмбаръ, а когато бѣхте на власт и дума не споменавахте за него! (Възражения отъ земледѣлцитѣ. Глъчка) Най-малко вие имате право да говорите днесъ, когато досега сте млъчали.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Безъ прекъсвания, моля!

Д. Зографски (з. в): Най-напредъ на министра направете бележка.

Председателствуващъ А. Христовъ: И на него ще кажа.

Д. Зографски (з. в): Ние ще го слушаме, когато той ще говори.

С. Дръновски (з): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че въпроса го разглеждамъ най-обективно и, ако искате, ще цитирамъ подирѣ малко, за да видите, какво самъ проф. Ивановъ пише, та да нѣма недоразумение. Казва го: проф. Ивановъ зимасъ е изучава бръмбара, давае му ризни храни, които прѣскаше съ ризни отрови, за да види кое ще яде и дали ще се отрови, та да намѣри срѣдство за борба противъ него. Нѣщо повече ще ви кажи; той бѣше принуденъ да се отнесе до професора по ентомология и фитопатология въ Букуржеския университетъ, и отъ тамъ получи едно писмо съ указания за опититѣ за търсене срѣдства за борба срещу рипичния бръмбаръ. И този професоръ именно — забравихъ му името — препорача парижката зеленина като срѣдство за борба срещу рипичния бръмбаръ. Допускамъ, че, може би, ще даде резултатъ истинното употребяване — не отричамъ това, допускамъ го — по мисълта ми бѣше друга, а именно, че трѣбваше тия въпроси да бждатъ разрешени на мѣстна почва при нашитѣ условия. Тамъ е голѣмийтъ въпросъ.

Каза се, че ние не сме били обърнали внимание на опитното дѣло. Гръшните, г. министре. Напр., ние дадохме гласъкъ за развитието на опитното дѣло; ние гласувахме маса голѣми кредити, за да можете после ене да похарчите отъ тѣхъ 15 милиона лева за други цели. По самото признание на законодателя днесъ на опитното дѣло, на чиновницитѣ въ министерството, на цѣлото агрономско съсловие, днесъ опитното дѣло е оставено на заденъ планъ.

Министъръ Д. Христовъ: Дружбашитѣ харчеха 150 милиона лева за Министерството на земледѣлнето и за неговитѣ фондове — знамената земледѣлска партия! — а днесъ Демократическиятъ сговоръ харчи 450 милиона лева! Вие харчехте за опитното дѣло 20 пѣти по-малко, отколкото харчихъ ние. Ето къде е разликата между васъ и насъ. (Възражения отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ Д. Христовъ: Васъ не ви интересува тия работи; васъ въ кръчмитѣ друго ви интересува.

С. Дръновски (з): Въ книжка втора отъ списание „Земледѣлски уроци“ професоръ Ивановъ пише статия „Рипичниятъ бръмбаръ и срѣдства за борба противъ него“. Книжката е отъ м. февруарий т. г. За да видите, че самитѣ наши професори не сж освѣтлени по въпроса — това не е тѣхна вина, това е работа на опитнитѣ институти и на ентомологитѣ — ще ви цитирамъ тая статия. Въ нея се казва: (Чете) „Нѣкой учени, а също така нѣкой наши агрономи, твър-

дять, че ларвите се люпят още през есента. Отъ поставенитѣ отъ мене презъ м. ноемврий яйца на студено въ стан и въ термостатъ до 20% се излюпиха само яйцата въ термостата, а не и другитѣ. По-нататъкъ се казва: „Предъ видъ на това, азъ съмъ по-скоро наклоненъ да вѣрвамъ, че ларвитѣ у насъ излизатъ главно на пролѣтъ и преживяватъ като такива 20—25 дни, следъ което навлизатъ въ почвата, където се обръщатъ на какавиди и после на бръмбари“. Още по-нататъкъ се казва: „Следъ тия белески нека видимъ сега, какъ можемъ да се боримъ съ този голѣмъ пакостникъ. За тази целъ ние трѣбва да изпитаме нѣкои отъ известнитѣ досега срѣдства и други такива, които служатъ за борба противъ подобни неприятели“. Подобни неприятели! Следователно, у насъ тия срѣдства противъ ратичния бръмбаръ не сѫ изпитани. И по-нататъкъ казва, че парижката зеленина се била употребявала противъ картесения бръмбаръ и по аналогия смѣта, че тя ще бѣде ефикасна и за борба противъ ратичния бръмбаръ. Ето, виждате, г. г. народни представители — отъ това е ясно — че самъ професоръ Ивановъ признава, какво жиготѣтъ, биологията на този бръмбаръ не е позната. Единъ отъ агрономитѣ — и отъ тукъ се подхвърли — въ Павликени сѫ правили опити. Впрочемъ, то е било препоръчано още миналата година съ една телеграма отъ Министерството на земледѣлието. Препоръчано е събирането. Това е едно отъ срѣдствата. Второто срѣдство е поливането съ вѣрна вода. Сега, действително, ако населението види, че агрономитѣ правятъ опити по нивитѣ съ това срѣдство и каратъ тамъ вѣрна вода или поставятъ казани, ще се смѣе не, ами както г. министърътъ се оплаква, че нѣкъде окачили тенесе на агронома, не знаа какво повече би направило. Г. г. народни представители! Тия работи могатъ да се вършатъ въ едно опитно поле, макаръ въ Павликени и Свищовско. Като се знае, че една нива е определена за опитно поле, нашето население не е толкова глупаво, за да не знае, че и съ вода ще се полива, и отрова ще се хвърля, и друго ще се прави. Въпросътъ е да се намерятъ най-изгодното срѣдство. Но когато ние отиваме въ едно село и организираме борбата срещу ратичния бръмбаръ съ вѣрна вода, действително ще ни се смѣятъ. И сѫ прави да ни се смѣятъ.

Министъръ Д. Христовъ: Поканвамъ Ви да ми кажете въ кое село агрономитѣ сѫ препоръчали вѣрна вода и сѫ докарвали казани.

С. Дръновски (з): Съ телеграма е препоръчана тая мѣрка миналата година.

Министъръ Д. Христовъ: Най-напредъ за миналата година не е вѣрно това. Вие лъжете.

С. Дръновски (з): Г. министре! Това е казалъ самъ директорътъ на училището въ Павликени.

Министъръ Д. Христовъ: Вие казахте, че агрономитѣ въ Българоградско Ви казали, че Рудолфъ-Саковитѣ плугове сѫ били тенекета. И Вие сте излъгали, Васъ не Ви интересуватъ плуговетѣ, а Ви интересуватъ партизанскитѣ бѣсъ, съ които разващавате населението. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ)

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Трѣбва да следите споредъ Васъ за насъ, г. министре.

С. Дръновски (з): На това нѣма да Ви отговоря, г. министре. То остава за Ваша смѣтка.

Министъръ Д. Христовъ: Сждебната властъ ще отговори.

С. Дръновски (з): Азъ мога да Ви прочета писма, че плуговетѣ сѫ били тенекета. Недейте отваря стари рани.

Министъръ Д. Христовъ: Никакви рани нѣма, господние, защото всичкитѣ доставени плугове сѫ пласирани до този моментъ.

С. Дръновски (з): Не е вѣрно. Вие лъжете.

Министъръ Д. Христовъ: Вие лъжете. Азъ имамъ сведения. Заявявамъ Ви по единъ категориченъ начинъ, понеже Вие правите алюзия за доставката отъ 1925 г., че всичкитѣ плугове отъ тия доставки на една сума около 15 милиона лева сѫ пласирани между населението.

С. Дръновски (з): Една голѣма частъ отъ плуговетѣ не сѫ пласирани до този моментъ.

Министъръ Д. Христовъ: Всичкитѣ сѫ пласирани. Азъ ще Ви дамъ данни, когато ще разглеждаме законопроекта за доставката на нови плугове за 50 милиона лева.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Като ги пласирате съ насилни между тѣзи, които сѫ останали безъ храна!

Министъръ Д. Христовъ: Ние пласираме плугове, а вие пласирате кражби и развратъ между населението.

Д. Грънчаровъ (з. в): Ще дойде видовъ-день, ще видимъ колко сте чисти.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, пазете редъ, безъ разлика, всички.

С. Дръновски (з): Г. г. народни представители! За да видите, че азъ съмъ правъ, когато говоря, че нашето опитно дѣло е занемарено, ще ми позволите да приведа нѣколко думи на професоръ Странски, който по поводъ годишнината на първия нашъ сѣнтомологъ Константинъ Малковъ, починалъ преди 20 години, пише: „Ще минатъ години още, докато се разбере и въ нашата страна, че безъ голѣмо внимание къмъ опитното ни дѣло, земледѣлието ни не може да направи онази голѣма крачка напредъ, за която всички у насъ говорятъ, нишатъ и мечтаятъ“. Малко думи, но много нѣщо се разбира отъ тѣхъ. Опитното дѣло е основата на просперитета на нашето земледѣлско стопанство. И, докато нашето земледѣлско стопанство, даже неговиятъ технически напредѣкъ, не се постави въз основа на опитното дѣло, ние ще имаме временни ефекти, каквито г. Христовъ гони, но нѣма да имаме трайни ползи и трайни придобивки въ областта на нашето земледѣлско стопанство.

Г. Нешковъ (д. сг): Ще Ви се смѣятъ хората. Вие въ тригодишното си управление не сте направили това, което е направилъ г. министъръ Христовъ за една година. Недейте говори велености, защото ще Ви се смѣятъ хората. Това е една политика, която докарва само резултати. Не бива да демагогствувате.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Югозападна България гладува.

Г. Нешковъ (д. сг): Защо говорите така? Вие сте отъ земледѣлския народъ и азъ съмъ оттамъ. Защо си кривите душата?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Народътъ днесъ изнемогва. Нѣма петъ гроша да си купи солъ. Туй трѣбва да знаете.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Ние имаме вече съставени актове на дружбаши, които агитиратъ между населението да не води борба. И вие нито тукъ, нито тамъ се срамувате!

Д. Грънчаровъ (з. в): Не разбирайте какво говоришъ!

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Стига, г-да!

С. Дръновски (з): Г. г. народни представители! Въвѣсто да се харчатъ милиони и десетки милиони за други цели, азъ смѣтамъ, смѣтахъ и по-рано, тия срѣдства, съ които днесъ можемъ да разполагаме, трѣбва да се дадатъ въ областта на опитното дѣло.

Министъръ Д. Христовъ: Съжالياвамъ, че сте агрономъ!

С. Дръновски (з): Може Вие, г. министре, да съжالياвате; азъ нѣкъ не съжالياвамъ.

Казахъ и преди малко, че не е въпросътъ само за ратичния бръмбаръ, за който, както виждате, се харчатъ милиони, безъ да се знае какви резултати ще се получатъ, безъ да сме сигурни въ изхода на борбата. Споменахъ преди малко, че и болестта по тютюна трисъ не е изучена добре, не е изучена даже никакъ, не сѫ посочени радикалнитѣ срѣдства за борба противъ нея. Ето защо казвамъ: неки г. министърътъ — безъ да му прѣчимъ въ другитѣ области, въ които е заработилъ — погледне повечко и въ опитното дѣло, нека даде око и тамъ, да даде повечко срѣдства, за да можемъ действително въ случай, когато се яви напасть въ нашитѣ земледѣлски култури, било отъ животински, било отъ растителни неприятели, да знаемъ при нашитѣ условия

какъ да се боримъ и съ какви сръдства да можемъ сполучително да ги унищожимъ.

Въпреки това, че съ тоя кредитъ сме поставени предъ съвършенъ фактъ, въпреки това, че както ви казахъ, даже не се знае какъвъ ще бъде изходътъ на борбата, дали въобще тѣзи милиони ще дадатъ нѣкакви резултати, ние ще гласуваме за кредита . . . (Възражения отъ сговориститѣ)

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Добре казва човѣкътъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Заявява, че ще гласува.

С. Дръновски (з): . . . защото тия прѣскачки около 30 парчета, както и химикалитѣ, които сѣ купени, ако евентуално не намѣрятъ приложение противъ неприятеля на раницата, има къде да се употребятъ — било въ овощарството, било въ . . .

И. Лъкарски (д. сг): Не сѣ загубени.

С. Дръновски (з): Така че сръдствата не сѣ загубени. Ние, както ви казахъ, ще гласуваме за кредита. (Нѣкой отъ сговориститѣ рѣкопѣскатъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Станко Панайотовъ.

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: А бе, Станко, ти отъ бръмбари разбирашъ ли?

С. Панайотовъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. министре! Нали заедно сме се борили толкова години?

П. Гаговъ (д. сг): Чифчия съ рединготъ!

С. Панайотовъ (з. в): Азъ, ако не съмъ чифчия, съмъ лѣсовѣдъ, а лѣсовѣдството е единъ клонъ отъ земледѣлското стопанство. На тебе, уважаеми господине, това отговарямъ.

С. Кърловъ (з. в): Този, който се обажда, изглежда, много разбира! Само вдига гюрултия.

П. Гаговъ (д. сг): Ти отъ нарядитѣ разбирашъ.

С. Кърловъ (з. в): Ти отъ кривото право само разбирашъ.

П. Гаговъ (д. сг): Кое, отъ кривото право ли? Ти си единъ дуракъ, който не разбира н кривото.

С. Нѣйчевъ (з. в): Г. председателю! Ако бѣше нашъ човѣкъ, щѣше да има изключване.

С. Панайотовъ (з. в): Г. г. народни представители! Отъ насъ се иска да гласуваме единъ извънреденъ кредитъ отъ 5.000.000 л., който г. министърътъ на земледѣлието ще употребн въ организиране борбата срещу раниция бръмбаръ. Идеята на г. министра, да се бори съ такава напасть, каквато е ранициятъ бръмбаръ, е похвална и ние не принципно не можемъ да не я одобримъ. Но ние искаме даже нѣщо повече: ние искаме да се организира борба не само противъ раниция бръмбаръ, . . .

Министъръ-председател А. Ляпчевъ: Но и противъ всички бръмбари. (Смѣхъ)

С. Панайотовъ (з. в): . . . но да се организира борба и противъ другитѣ белести и неприятели на земледѣлскитѣ растения, противъ неприятелитѣ на овощнитѣ дървета, противъ неприятелитѣ и на горската растителностъ, но същевременно искаме тази борба да се води по начинъ и да се употребятъ сръдства, които биха дали най-добри резултати при най-малко жертви отъ страна на частнитѣ стопани, отъ страна на общината и отъ страна на държавата.

Г. г. народни представители! Ранициятъ бръмбаръ не е ново явление; той съществува, откакто раницата се обработва като културно растение въ земледѣлското стопанство. Него го има навсякъде, където се сѣе раницата: има го въ Германия, има го въ Франция, има го въ Русия, има го въ Ромъния, има го и у насъ. Въ Германия го има по-малко, защото климатическитѣ условия тамъ не позволяватъ да се развива той много. Въ Франция и Ромъния и у насъ го има повече, защото климатическитѣ условия позволяватъ

неговото развитие и защото раницата се сѣе у насъ въ много по-големо количество и на голѣми площи. Както другаде, така и у насъ, ранициятъ бръмбаръ нѣкои години минава незабелязано, безъ вреда, . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: Въ 10—15 години единъ път се явява.

С. Панайотовъ (з. в): . . . а има години, въ които той напая голѣми пакости. Такава бѣше 1913 г., когато действително се унищожн цѣлата раницна реколта и тоза на-кара населението да се откаже до такава степенъ, че 2—3 години се отказа да сѣе раница. Миналата есенъ ранициятъ бръмбаръ се появи наново тукъ-тамъ. Органитѣ на г. министра сѣ донесли своевременно, че той се е появилъ и сѣ изказали опасения, че, ако не се взематъ мѣрки за неговото унищожение, възможно е да унищожн цѣлата тазгодина раницна реколта. И г. министърътъ действително взема мѣрки. Както казахъ, ние не сме противъ мѣрkitѣ, но не одобряваме възприетия отъ г. министра начинъ за борба противъ този бръмбаръ. Че този начинъ е непрактиченъ, безрезултатенъ и вреденъ, ще видите отъ това, което ще изложн подиръ малко.

Ранициятъ бръмбаръ обикновено въ края на м. августъ или въ началото на м. ноември снася своитѣ яйца въ краищата на нивата, където сѣ останали непосѣяни бразди, или въ вътрешността на нивата около празнитѣ мѣста.

С. Савовъ (д. сг): На синуритѣ.

С. Панайотовъ (з. в): На синуритѣ или по празнитѣ мѣста въ вътрешността. Бръмбарътъ се събира на рѣзци, когато става оплодяването, и следъ туй снася своитѣ яйца. Една частъ отъ тия яйца, обикновено 5—10%, се излупва още презъ есента. Малкитѣ гъсенички продупчватъ дѣла-катнитѣ листа на раницата и следъ туй се завиватъ на каквато, въ каквато форма тѣ презимува. Останалата частъ отъ яйцата, 90%, се излупва на пролѣта.

Д. Зографски (з. в): Слушайте единъ безплатенъ курсъ отъ „невежитѣ“.

С. Панайотовъ (з. в): Азъ ви казвамъ какъвъ е животътъ му, за да видите какви сръдства за борба трѣбва да се взематъ. Рано напролѣтъ излупенитѣ малки гъсенички се разпрѣскаватъ по цѣлия раниценъ посѣвъ и правятъ пакостъ; тѣ могатъ да компрометиратъ и цѣлата реколта.

Борба срещу този бръмбаръ се води не само у насъ, води се и въ други държави, но доказано е, че най-сигурно сръдство за борба противъ този бръмбаръ е природата. Има ли презъ есента, когато 5% отъ яйцата сѣ излупели, ранни студени дъждове, гъсеничитѣ се унищожаватъ. Презъ пролѣта, когато се излупватъ 90% отъ яйцата, има ли късни пролѣтни студени дъждове, малкитѣ гъсенички се унищожаватъ.

Министъръ Д. Христовъ: Г. Панайотовъ! Ще ми позволите да Ви прекъсна, защото е много интересна работа и при отговорна ще я забравя. Следъ като се излупиха презъ есента на две мѣста, въ с. Иванча и с. Павликени, Търновска околия, предприеха се изучавания отъ опитната станция начело съ проф. Ивановъ.

С. Панайотовъ (з. в): Да, той Ви даде идеята.

Министъръ Д. Христовъ: Проф. Иванъ Ивановъ не ми даде идеята, азъ дадохъ идеята, но хайде нека той да сѣ даде идеята. Кое е интересно, то бѣ следното. Пъкъ ще кажа, че по мое нареждане, точно преди единъ месецъ, въ края на м. февруарий, се доставиха ларвички отъ казанитѣ две мѣста, дето имаше излупване, и се дадохъ на разпложение на опитната станция, за да изучи тѣхния животъ, понеже не е изученъ. Тия ларвички се поставиха въ стъклени съдове, които презъ нощта, когато бѣха на-стѣпани голѣми студове, 15°—18° подъ нулата, се изнасяха навънъ и водата замръзнаше заедно съ тѣхъ. На следния день се оставяха съдоветѣ постепенно да се размръзватъ. И какво се констатира? Едновременно съ размръзването на леда и обръщането му на вода, ларвитѣ започнаха наново да се движатъ и да живѣтъ, и като ги поставиха наново върѣдъ раницата, започнаха да я атакуватъ тѣй енергично, както и преди. Следователно, противно на това, което Вие казвате, климатическитѣ условия нѣматъ никакво влияние. Защото, г-да, природата е мощна и силна не само въ великото, но и въ малкото — микро.

Министър А. Буровъ: И въ доброто, и въ злото.

Министър Д. Христовъ: Да, и въ доброто, и въ злото. — Тя издържа до немай къде си. И тогава остава да намѣримъ срѣдства, които ще намѣрихмѣ и които даватъ великолѣпни резултати. Населението е увлѣчено и работи съ едно усърдие, което трѣбва да адмираме. Азъ ще приведа факти и ще ви кажа какви сѫ изследванията на проф. Иванъ Ивановъ. Той ми казваше въ присѣствието на г. проф. Михайковъ и други: „Г. министре! Борбата е сигурна. Иначе ние ще бъдемъ компрометирани като агрономско съсловие нашиятъ авторитетъ и нашиятъ престижъ ще паднатъ“.

С. Панайотовъ (з. в): Г. министре! Вие казвате, че опититѣ, правени въ опитната станция, показали, че ларвитѣ издържали най-голямъ студъ. Правъ сте, но азъ не ви говоря за ларвитѣ, които сѫ въ какавиди и съ които е правенъ опитъ, а ви говоря за новозлюпенитѣ глѣсенички. 5% отъ семената се изключватъ наесенъ, а при въ туй време, когато се излюпватъ яйцата, падне голѣмъ студъ, глѣсеничкитѣ измиратъ. Това е фактъ, никой не може да го оспори. Сѣщото нѣщо става и напролѣтъ, когато се излюпватъ останалитѣ яйца, които сѫ 90%. Ако въ това време паднатъ глѣсти студени дъждове, тѣзи глѣсеници се унищожаватъ — разбира се, не окончателно, но все пакъ се унищожаватъ. И затуй азъ ви казвамъ, че природата е единичниятъ неприятель противъ раличния бръмбаръ.

Министър Д. Христовъ: Позволете пакъ да Ви прекъсна. Не само че тѣзи студени дъждове, които ние имаме, не дадохъ никакви резултати и не само абсолютно никакво измиране не стана, но — което е интересно — щомъ настѣпять такива дъждове, ларвитѣ бърже отиватъ въ коренищѣ, отгдето сѫ излѣзли, за да се запазятъ. Това го правятъ отъ инстинктъ на самосъхранение.

Г. Чернооковъ (д. сг): (Къмъ земеделцитѣ) Единъ параграфъ — да валиятъ дъждове!

А. Стояновъ (раб): Тебъ ще накараме да създадешъ тоя параграфъ.

С. Панайотовъ (з. в): Г. г. народни представители! Въ нѣколко само думи ви изложихъ живота на раличния бръмбаръ, за да ви подчертая, че срѣдството, което г. министрътъ на земледѣлието е избралъ за борба противъ него, е неэффективно, и скѣпо, и опасно. Има нѣколко срѣдства за борба противъ раличния бръмбаръ. Първото отъ тѣхъ е това, когато наесенъ бръмбаритѣ се събиратъ на рояци, за да се роятъ, да се унищожаватъ. А това става отъ децата съ метли или съ вежки. Второто срѣдство е, пакъ наесенъ, когато стопанинътъ забележи гнѣздата, гдето сѫ се излюпили 5% отъ яйцицата, да посипе тѣзи гнѣзда нѣколко пѣти съ ситна слама и да ги озгори. Това трѣбва да стане нѣколко пѣти, защото отведнѣжъ не може. Това е второто срѣдство.

Г. Чернооковъ (д. сг): (Възбавява нѣщо).

С. Панайотовъ (з. в): Гнѣздата сѫ на хармани. Г. Чернооковъ говори за други гнѣзда. Подъ думата гнѣзда азъ разбирамъ голѣмитѣ хармани, кждето се снасятъ яйцата.

Г. Чернооковъ (д. сг): Азъ разбирамъ отъ комунистически бръмбаръ и зная какъ той се пѣри. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

А. Стояновъ (раб): Ти си едно дюпме. Такива дюпмета има много въ сегашната епоха и тѣ трѣбва да се изтрѣбятъ, като тоя бръмбаръ.

С. Панайотовъ (з. в): Сѣщото нѣщо трѣбва да се повторимъ напролѣтъ 1—2 пѣти върху сѣщитѣ гнѣзда. Когато вече не можемъ да успѣемъ да унищожимъ глѣсеничкитѣ въ тѣхнитѣ гнѣзда и тѣ се разпрѣснатъ по посежитѣ, третото срѣдство е да се употребятъ разни химикали. Но отъ снитѣ, които сѫ правени въ Франция съ тия химикали, се е доказало, че тѣ не сѫ много ефикасни, не даватъ добри резултати. И затуй въ Франция престанаха, г. министре, да се борятъ противъ раличния бръмбаръ съ химикали, а съветватъ, щото въ озля области, кждето се е явилъ раличниятъ бръмбаръ, да престанатъ да сѣятъ ралица 2—3 години. Това е единичното срѣдство. Щомъ то се знае, трѣбваше да се приложи и у насъ.

Г. Чернооковъ (д. сг): Това значи — да нѣмашъ ралица, нѣма да имаши и дървенци. Като нѣма ралица, нѣма и бръмбаръ. (Смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

С. Панайотовъ (з. в): Г. Чернооковъ! Вие сте единъ интеллигентенъ човѣкъ, разберете, че разнигнето на инсектитѣ върви стремглаво и че природата имъ позволява да се размножаватъ до известна степенъ, а следъ туй ги унищожаватъ сама. Разберете го, Вие сте интеллигентенъ човѣкъ. (Глътка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Д. Грънчаровъ (з. в): (Нѣщо говори)

Г. Чернооковъ (д. сг): За тебъ сѣмъ сигурентъ, че нѣмашъ бръмбари въ главата, защото е съвършено празна. (Голѣмъ смѣхъ всрѣдъ сговориститѣ)

Д. Грънчаровъ (з. в): А въ твоята глава колко бръмбари жиеятъ?

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

С. Панайотовъ (з. в): Срѣдството, препорѣчано отъ г. министра, нѣма да даде резултати. Това ще ви каже и моятъ другаръ г. Пѣйчевъ, който 4 дена ходи на самото мѣсто да изследва борбата съ бръмбара.

Министър А. Буровъ: Въ коя околия?

С. Панайотовъ (з. в): Павликенска. — Тукъ азъ ще се спра върху едно друго обстоятелство, което заслужава внимание. Г. министрътъ на земледѣлието въ мотивитѣ на своя законопроектъ за доставката на тия химикали казва: (Чете) „Понеже времето до започване на борбата съ раличния бръмбаръ е късо и за да бжде тя ефикасна и да се води енергично, налага се доставката на необходимитѣ прѣскачки, химикали и пр. да стане въ най-скоро време и безъ забавяне. Ето защо, налага се, щото изразходването на сумитѣ по горния сврѣхсметенъ кредитъ да стане съгласно чл. 163 отъ закона за бюджета, отчетността и прѣдприятията“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, г. Панайотовъ. — Г. г. народни представители, часътъ е 8.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Азъ ви моля, г. г. народни представители, да се съгласите заседанието да се продължи докато приемемъ на второ четене занимаващия ни законопроектъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля ония г-да, които сѫ съгласни да се продължи заседанието, докато приемемъ занимаващия ни законопроектъ на второ четене, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председател А. Ляпчевъ: И понеже всички сте съгласни, че трѣбва да гласуваме тоя законопроектъ, нѣма защо много да разправяме.

С. Панайотовъ (з. в): Г-да! Пржеговорившиятъ г. Дръновски ви каза, че появяването на раличния бръмбаръ е станало известно още есенъ. То не е станало известно презъ зимата, тѣй като презъ цѣлата зима земята бѣше покрита съ снѣгъ. То е било известно още въ началото на м. септември, когато раличнитѣ бръмбари се събиратъ на рояци, за да си снасятъ яйцата. А отъ м. августъ до м. мартъ, когато се внася законопроектътъ, имаме 7 месеца.

Л. Айвазовъ (д. сг): Това не може да бжде вѣрно, защото най-големата ларва на раличния бръмбаръ онзи денъ бѣше 1 см., а ларвитѣ отъ 1 см. надолу ги подраздѣлихмѣ на 8 голѣмини. Колкото повече се стоплюва въздухътъ, толкова по-бързо става и излюпуването на яйцата. И мога да ви кажа, че днесъ земитѣ ври отъ чераси и ралицата не си отиде, защото нѣмаше достатъчно прѣскачки, за да смогнемъ.

С. Панайотовъ (з. в): Поводъ да се взиматъ мѣрки срещу раличния бръмбаръ сѫ дали рапоритѣ на агрономитѣ, а тия рапорти сѫ отъ есенъта, когато сѫ се появили бръмбари, и когато тѣ започватъ да се събиратъ на гнѣзда, за да се оплодяватъ.

Л. Айвазовъ (д. сг): Вие видѣли ли сте раличенъ бръмбаръ?

С. Панайотовъ (з. в): Да.

Л. Айвазовъ (д. сг): Той може ли да се събира, какъ ще се събира?

С. Панайотовъ (з. в): Азъ ви казахъ живота на раличния бръмбаръ. Презъ есента, въ края на м. августъ, когато...

Л. Айвазовъ (д. сг): Тъ смъ съ милиарди. Вие не можете да си представитъ въ какво голъмо количество смъ.

С. Панайотовъ (з. в): Не се нервирайте, като не знаете.

Л. Айвазовъ (д. сг): Цъли ниви смъ почервенели отъ бръмбара.

С. Панайотовъ (з. в): Не си хабете нервите, като не разбирате. — Раличниятъ бръмбаръ наесепъ се рой, за да снесе своитъ яйца — чувате ли Вие, който ми възразявате? Той се събира на ройци, за да се оплоди и следъ туй снася яйцата си. Именно тогава той бива забелязанъ, тогава може да се види има ли много бръмбара или нѣма. Та, казвамъ, органицъ на г. министра на земедѣлнето своевременно смъ му донесли за туй, още въ м. августъ, а до м. мартъ има 7 месеца. Органицъ на г. министра смъ имали възможность да доставятъ въ това време всички нуждни химикали и пръскачки по установения въ закона редъ — презъ търгъ, а не г. министърътъ да иска да използва чл. 163 отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията.

Друго едно обстоятелство, на което искамъ да обърна вашето внимание, г. г. народни представители, е, че за закупуването на химикали смъ изпратени въ странство двама главни инспектори отъ Министерството на земедѣлнето, на които смъ броели 100 хиляди лева платни пари.

Министъръ Д. Христовъ: Е-е-е, най-после намѣри нѣщо!

С. Панайотовъ (з. в): Ще ви кажа, г. министре. — Тъ закупуватъ въ странство химикали по следния начинъ.

С. Савовъ (д. сг): Стига си ни държалъ лекция за тая права!

С. Панайотовъ (з. в): Тъ смъ закупили отъ фирмата Гютеръ 10.000 кгр. парижка зеленина по 66-16 л. кгр., когато стопанинътъ на една дрогерия тукъ въ София е заявилъ, че може да достави този химикалъ по 2 швейцарски франка килограма франко Бургазъ, което значи, че ще го достави по 54 л. килограма франко Бургазъ.

С. Савовъ (д. сг): А колко декари земи ще излѣкува този химикалъ?

С. Панайотовъ (з. в): А комисията е купила тоя химикалъ по 66-16 л., като същевременно доставката е освободена и отъ мито, а доставчикътъ, който предлага да извърши тая доставка на по-евтина цена франко Бургазъ, ще си плати и митото. Същата комисия е закупила отъ същата фирма 4.000 килограма оловенъ арсенатъ по 54-88 л., когато тоя оловенъ арсенатъ може да се достави тукъ по 45 л. килограма. За тия химикали е платено сравнително малко, именно само 750.000 л., 100.000 л. смъ платени за командировачни, 50.000 л. за амбалажъ и транспортъ, а трѣбва да се смѣтне и митото, което е около 50.000 л.

Д. Дерлявански (з. в): Доставката е по-скъпа, а тукъ се казва, че Сала направена икономия отъ нѣколко стотинъ хиляди лева.

С. Панайотовъ (з. в): Доставени смъ моторни и конски пръскачки за 1 милионъ и 540 хиляди лева, когато е могло тия пръскачки да се закупятъ много по-евтино.

Нѣкой отъ сговориститъ: Съ колко?

Д-ръ Н. Бешковъ (з. в): Напр. съ 30% по-евтино.

С. Бояджиевъ (д. сг): Имашъ ли оферта?

С. Панайотовъ (з. в): Въ всеки случай азъ не искамъ да изнасямъ имената на хората, които смъ предложени да извършатъ тая доставка.

Н. Данчевъ (д. сг): Отъ трибуната топанъ не се приказва.

С. Панайотовъ (з. в): Казахъ ви колко струватъ въ същия тия химикали. Азъ ви казвамъ, че една дрогерия,

на която името не ще спомена, е искала да достави тѣзи химикали.

Н. Данчевъ (д. сг): Това не е вѣрно, тогава.

С. Панайотовъ (з. в): Ако вие казвате, че не е вѣрно, г. министърътъ има възможность да провери дали е вѣрно.

Н. Топаловъ (д. сг): Кажете кои е тая дрогерия.

С. Панайотовъ (з. в): Ако г. министърътъ попита своитъ чиновници, коя е тая дрогерия, която се е интересувала отъ доставката на тия химикали, тѣ ще му я кажатъ.

Министъръ Д. Христовъ: Понеже ме предизвиквате, ще Ви отговоря. Коя дрогерия е предлагала да достави тия химикали, не знамъ. Ако желаете, ще направя справка още утре...

С. Панайотовъ (з. в). Именно туй искамъ.

Министъръ Д. Христовъ... и ще освѣтля Народното събрание. Но отсега мога да опровергая по единъ положителенъ начинъ тоза, което твърдите. И да ви кажа едно. Защото, ако Вие казвате сегга, че пръскачкитъ смъ скъпо доставени, азъ нѣкъ имамъ другъ единъ фактъ, който за мене е по-важенъ. Той е следниятъ. Ние въ продължение на 2 години — 1926 и 1927 г. — доставяхме чрезъ Българската земедѣлска банка земедѣлски инвентаръ. Франко Ломъ тоя инвентаръ необезмѣтенъ струваше на насъ, споредъ вѣда на инвентара, отъ 12 до 25% по-евтино отколкото същия земедѣлски инвентаръ, доставенъ по частна инициатива, при същитъ условия, франко Ломъ необезмѣтенъ. Тога е истината. И азъ съмъ дълбоко убеденъ, че и пръскачкитъ, които по същия начинъ ще доставимъ, ще струватъ 10—15% по-евтино. Ако е нужно, понеже ме предизвиквате, азъ ще освѣтля Народното събрание още утре. Но азъ опровергавамъ това, което вие твърдите, защото вие влизате въ дреболии по една такава работа, която е закономѣрна. И докато при разглеждането на единъ такъвъ голѣмъ и важенъ въпросъ, който разрешаваме днесъ съ комбинирани и голѣми усилия, вие се занимавате съ тия работи и преливате отъ пусто въ празно, населението, мобилизирано само се бори съ ларвите на бръмбара и постига голѣми резултати.

С. Панайотовъ (з. в): Г. министре! Не е дребнава работа да се изнася предъ народното представителство, че единъ химикали, които може да се доставятъ у насъ по 54 л. килограма, се закупуватъ отъ командировани въ странство чиновници по 66 л. килограма.

Министъръ Д. Христовъ: Дайте ми удостоверение предъ Народното събрание, че тия хора ще могатъ да доставятъ тия химикали на по-евтина цена. На васъ това ви е казано отъ заинтересовани хора, които искатъ да саботиратъ тоя законъ, тая ползна за населението инициатива.

С. Панайотовъ (з. в): Азъ Ви казахъ и добавямъ, че когато Вашитъ чиновници смъ ходили въ тая дрогерия да питатъ колко ще струва доставката на тия химикали, стопанинътъ на дрогерията имъ е казалъ: „Дайте ми срокъ докога искате да ви ги доставя.“

Министъръ Д. Христовъ: Да, сигурно за Петровденъ е искалъ да ги достави, а срокътъ бѣше само 10—15 дена.

С. Панайотовъ (з. в): Тѣ му казватъ, че срокътъ е 10 дена. Тогава стопанинътъ на дрогерията ги попиталъ: „10 дена отъ подписване на договора или десетъ дена отъ днесъ? Ако срокътъ е 10 дена отъ подписване на договора, то е другъ въпросъ, но ако срокътъ е 10 дена отъ днесъ, когато ми правите това предложение, азъ питамъ кой може да ви ги достави въ такъвъ къкъ срокъ?“

Нѣкой отъ сговориститъ: Кога е направилъ дрогеристътъ предложението?

С. Панайотовъ (з. в): Преди комисията да отиде въ странство.

Министъръ Д. Христовъ: Е дооре, господата заминаха на 10 или 12 февруарий, а понеже работата бѣше много бърза, Министерскиятъ съветъ, по мой докладъ, трѣбваше да

вземе часъ по-скоро решение, защото не знаехме какъ ще се развиятъ климатическитѣ условия у насъ и защото може би пролѣтѣта щѣше да настѣпи по-рано и тогава ние щѣхме да имаме ларвата на раничния бръмбаръ въ първитѣ дни на м. мартъ. Оставаша на разположение само 2 седмици. Въ тѣзи две седмици трѣбваше да се положатъ върховни усилия, за да може материалътъ да дойде тукъ, защото животътъ на ларвата трае 20—25 дни. Ако този материалъ дойде следъ единъ месецъ, нѣма смисълъ. Следователно, нашиятъ дрогеристъ — безъ да знае още, ще събере светения — ако е предположилъ да достави този материалъ къмъ Гершовденъ или Петровденъ, нѣма смисълъ.

С. Панайотовъ (з. в): Тъкмо обратното.

Министъръ Д. Христовъ: За 10—15 дни бѣше тая работа. И азъ трѣбваше да давамъ отъ министерството непрекъснато телеграми въ странство: „Бързайте, и ако има нужда плащайте извънредни сръдства за транспортъ, защото ако материалътъ не дойде до 5 или 6, най-много до 10 мартъ, изгубено е дѣлото“.

(Къмъ земледѣлцитѣ) Вие, господа, не сте си изпълнили вашата мисия, и вие сте говорили друго предъ населението. Само естество на работата, спешността и пр. налагаше туй. Насъ може би ни спаси това, че закѣснѣ пролѣтѣта.

С. Панайотовъ (з. в): Г. министре! Вашиятъ чиновници сж заминали, както казахте, къмъ 10 или 15 февруарий.

Министъръ Д. Христовъ: На тая дата.

С. Панайотовъ (з. в): Казано е на този дрогеристъ, че доставката ще стане най-късно до 10 мартъ. И той казва: „До 10 мартъ разбирамъ. Но отъ кой день да започна, за да съмъ сигуренъ? Отъ деня на портчката, която правите, или отъ деня, когато ще подпишете договора? Ако искате съ договоръ да доставяте и искате да го подпнѣ 4—5 дни преди 10 мартъ, не мога да изпълня доставката; обаче, ако отъ днесъ сключите договоръ, азъ съмъ въ състояние да ви доставя материала“.

Министъръ Д. Христовъ: Дайте удостоверение.

Ц. Бръшляновъ (д. сг): Ако не устои на срока, какво би направила тогава държавата? Ще му конфискува залога. Или?

С. Панайотовъ (з. в): Моля. — И този господинъ телеграфа на фирмата въ Германия, на която той е представителъ, и въ четири дена получава отговоръ за ценитѣ на тѣзи химикали. Чака човѣкъта да го потърсятъ, чиновницитѣ не се явяватъ. Отива самъ да ги търси въ министерството. Казали му най-напредъ, че отсъствуватъ, били въ командировка. Следъ два дена отива пакъ, казватъ му, че не сж дошли, че утре ще дойдатъ. На другия день отива и му казватъ, че отидоха инспектори да закупятъ химикалитѣ отъ странство. Туй е положението.

Г. г. народни представители! При туй положение, понеже сръдството, което г. министърътъ на земледѣлнето е употребявалъ въ борбата противъ раничния бръмбаръ, не е ефективно; понеже химикалитѣ, които се закупуха вече, струватъ много по-скъпо, отколкото тукъ у насъ можеха да се доставятъ и понеже това сръдство, което се употребява въ борбата съ раничния бръмбаръ сега, е опасно даже и за живота на хората, а още повече за живота на домашния добитѣлъ, . . .

Л. Айвазовъ (д. сг): За туй сж взети мѣрки.

С. Пикайотовъ (з. в): . . . заради това ние нѣма да гласуваме за този законопроектъ.

Ще ни обвиняте, както ни обвинихте по-рано, когато се разглеждаше законопроектътъ за доставката на 800 хиляди килограма люцерново семе, че сме били противъ интереситѣ на земледѣлцитѣ. Ние тогава не се обявихме — както и сега не се обявяваме — противъ доставката, но предложихме тя да се намали на 100.000 кгр. И днесъ г. министърътъ нѣма да откаже, че сж се записали желещи само за 130.000 кгр. люцерново семе, което е достатъчно, и че ако тогава се съгласѣхме да се доставятъ 800.000 кгр., разликата ще трѣбваше да се хвърли на боклука. (Равнодушния отъ земледѣлцитѣ)

В. Драгановъ (з. в): Разликата — на бръмбаритѣ!

Е. Колевъ (д. сг): Аврамъ Стояновъ нѣма ли да говори?

А. Стояновъ (раб): Азъ ще говоря за сговориския бръмбаръ!

Председателятъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Пѣйчевъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преговорившиятъ ви изнесе фактическото положение за химикалитѣ. Азъ смѣтамъ да изнеса фактическото положение, на което бѣхъ наблюдателъ като участникъ въ борбата противъ бръмбара. Но, за да бъдемъ наясно, за да вземемъ известно решение по единъ такъвъ много важенъ въпросъ, азъ бихъ молилъ г. г. народнитѣ представители да иматъ малко търпение — а най-много г. министърътъ на земледѣлнето — да ме изслушатъ, защото когато излизаме на тази трибуна да говоримъ по такъвъ единъ важенъ въпросъ, недейте смѣта, че правимъ безогледна критика.

Г. Нешковъ (д. сг): Щомъ ще гласувате противъ!

С. Пѣйчевъ (з. в): Какъ ще гласуваме, за или противъ, ние сме длъжни да изнесемъ дефектитѣ на самия законопроектъ.

По земледѣлскитѣ отрасли често се явяватъ паразити, които ги нападатъ и ядатъ. Защо? Защото всичко живо на този свѣтъ се издържа отъ земледѣлскитѣ произведения. Нѣма живо същество, което да не живѣе отъ земледѣлскитѣ произведения, . . .

Отъ сговориститѣ: Е-е-е! (Смѣхъ)

С. Пѣйчевъ (з. в): . . . а най-вече отъ най-слабката земледѣлска култура — раницата. Върху раницата се явяватъ много бръмбари. Министерството на земледѣлнето е предприело борба съ единъ бръмбаръ, обаче има и другъ единъ още по-опасенъ бръмбаръ, срещу който министерството не е предприело борба. Азъ смѣтамъ да изнеса становището на нашата организация и да препоръчамъ ефективно сръдство о време, а не както сега — да се изправяме предъ свършени факти и да гласуваме единъ законопроектъ, по силата на който сж доставени всички химикали и сж направени всички разходи. Даже вчера чухъ отъ единъ агрономъ въ Плевенъ, че е получилъ една телеграма отъ министерството, въ която му се съобщава: „Действайте, кредитътъ ще бѣде увеличенъ“ — ще има пшени и днесни, ходете по селата и мачкайте бръмбара!

Л. Айвазовъ (д. сг): Не Ви ли е срамъ!

С. Пѣйчевъ (з. в): Мене не ме е срамъ; за туй, което ще изнеса отъ тази трибуна, моля да бѣде назначена парламентарна анкета, за да отиде да го провѣри на мѣстото и да види какви резултати даватъ сръдствата, които употребяватъ.

Л. Айвазовъ (д. сг): Не видѣхте ли парижката зеленина, не видѣхте ли за какво сж дадени паритѣ, защо правите демагогия, защо лъжете долу населението?

С. Пѣйчевъ (з. в): Моля Ви се, бждете тъй добри да ме изслушате. Азъ забелязвамъ, че Вие сте човѣкъ, който борави съ земледѣлие. Излѣзте тукъ и ме опровергайте.

Л. Айвазовъ (д. сг): Такива бръмбари като Васъ!

С. Пѣйчевъ (з. в): Г-да! Ако е въпросъ да се наричаме „бръмбаръ“, то е най-лесното нѣщо. Но азъ искамъ да ви кажа, като непосредственъ участникъ въ борбата съ бръмбара, защото азъ бѣхъ четири дна мобилизиранъ — защото въ селата е мобилизирано всичко живо — . . .

Отъ сговориститѣ: Брей!

С. Пѣйчевъ (з. в): . . . като човѣкъ, който сѣе раница, какви резултати съмъ получилъ.

Л. Айвазовъ (д. сг): И Вие агитирате, за да не се явяватъ хората на работа!

С. Пѣйчевъ (з. в): Ако се установи, че наши човѣкъ е агитиралъ, да не се явяватъ хората на работа, азъ сла-

гамъ мандата си предъ Парламента. (Ръкоплъскания отъ земледѣлците) Защото ние имаме най-голямъ интересъ отъ борбата срещу този бръмбаръ; защото земледѣлското съсловие разчита изключително на земледѣлскитъ произведени; никой не очаква нито рента, нито пенсия, нито странични доходи, освенъ отъ земледѣлската култура. И азъ ще ви изнеса и тоя фактъ: едни добри стопани, които сж забелязали, че бръмбарътъ е опасенъ, есенеска сж събирали яйцата му и той днесъ не е излюпенъ.

Ние нѣмаме земледѣлска политика въ България. Това трѣбва да го разбере г. министърътъ на земледѣлието, ие трѣбва да го разберете и вие. Васъ ви заблуждаватъ агрономитъ.

Л. Айвазовъ (д. ст): (Възразява нѣщо)

С. Пѣйчевъ (з. в): Азъ ви моля да бъдете тъй добри да ме изслушате, и ако лъжа, ако правя демагогия, излѣзте тукъ да ме опровергавате. Вие ни обвинявате въ демагогство, обаче въ разстояние на 25 години никой не е изобличилъ насъ въ демагогия като политици.

Г. г. народни представители! Ако прочетете мотивитъ на нашия законопроектъ, ако прочетете текстоветъ на членоветъ му, ще кажете, че това е една, тъй да се каже, много сериозна и важна работа, и че предвиденото ще трѣбва да се изпълни. Но ако проверите резултатитъ, които дава сега лодетата борба, ще кажете: язъкъ за 5-тъ милиона лева, отидоха на халосъ, на вѣтъра; никакви резултати нѣма нито отъ парижката зеленина, нито отъ оловения арсеникъ, нито отъ машинитъ, които прѣскаатъ, защото самото същество, наречено ларва, въсенничка, гисеничка, не се унищожава съ тѣзи машини, които се пускатъ въ действие. Машинитъ може да сж много добри, за да поливатъ участитъ въ радоветъ, да не се дига лѣтно време прахъ, но да морятъ ларвитъ на рапичния бръмбаръ, не могатъ.

Л. Айвазовъ (д. ст): Ами я кажете какъ? И Вие самъ не знаете!

С. Кърловъ (з. в): Стига си се обаждалъ!

С. Пѣйчевъ (з. в): Ще Ви кажа. Бъдете добри да ме изслушате.

Л. Айвазовъ (д. ст): Вие кажете какъ действуватъ въ Вашето село.

С. Пѣйчевъ (з. в): Въ Павликени е направена демонстрация отъ агрономството. Въ опитното поле на Павликени има трима агрономи, идватъ отъ Търново и други, разтваря се химикалтъ нареченъ парижка зеленина, пуска се машината въ действие. Машината хвърля разтвора по на четири метра разстояние, действува на една широчина отъ осемъ метра. Тя действува хубаво, обаче ларвитъ не проявяватъ никакви признаци за унищожение на тѣхното съществуване. Употрѣбватъ и оловенъ арсеникъ — сжщото. Защо става всичко това? Защото самитъ ларвични не отиватъ да ядѣтъ туй, което е напрѣскано. А ларвичката може да се умъртви само тогава, когато поема въ стомаха си отрова — парижката зеленина. Но тя не изяда това, а изяда вършеца на рапичата, който е израстналъ презъ пощата на единъ сантиметъръ. Щомъ го изяде, тя гарантира живота си.

Агрономитъ казватъ: дайте да действуваме по другъ начинъ. И може да се действува. Борбата е почната енергично — не че агрономитъ ги подканятъ, защото има села където не сж стѣпналъ още агрономъ. Но биятъ камбанитъ, организиратъ населението, обявяватъ мобилизация, затварятъ училищата и казватъ: ученицитъ отъ седемъ години нагоре и всичко, което може да се движи, да отиде да бие рапичния бръмбаръ.

Преди малко г. министърътъ протестира, защото г. Станко Дръновски ли, или кой, не знамъ, подхвърлятъ, че се правятъ опити да се унищожава бръмбарътъ съ врѣла вода. Г. министърътъ казва: „Това не е вѣрно; ако разправите нѣкъде, ще ви се смѣятъ“. Азъ ще ви кажа, че това е вѣрно, защото бѣхъ наблюдателъ и видѣхъ съ очитъ си резултатитъ. Още повече мога да ви кажа, че въ собственото си село единъ виденъ сговористъ направи опити съ врѣла вода и действително има резултати, но ако се действува на едно разстояние отъ 5—10 метра отъ глѣзлото. Докато водата е врѣла, ларвитъ можешъ да ги унищожитъ. Самитъ ларви сж разположени на 4—5 пѣста, едни на тѣй, други на иначе, кръстосани сж една съ друга, и така спитъ нощемъ, а денемъ, щомъ пекне слънцето, окриватъ се и и не се виждатъ. Действува се така. Подклаждатъ две

голѣми арани вода. Не знамъ дали знаете какво е арана — това е голѣмъ котелъ, въ който се топи вода. Единиятъ ври, другиятъ се подклажда. Взематъ буретъ — единъ смѣе съ дребни дупчици, сжщо като прѣскачка — и отиватъ на самото огнище, където сж ларвичкитъ. Докато се полива гореща вода, ларвичкитъ умиратъ, но щомъ се мине на едно-две огнища, водата охлаждава и ларвичкитъ не умиратъ. Горещата вода действува на пластчетата, но на най-долното пластче не може да влиае и ларвичкитъ не умиратъ, защото водата не може да ги достигне.

С. Савовъ (д. ст): Листата ги вардятъ.

С. Пѣйчевъ (з. в): Не ги вардятъ. — Но следъ това премѣства се котелътъ въ срѣдата на нивата, за да може оттамъ да се действува. Това се прави, обаче, ако нивата е 10 декара; но ако тя е 3—4 декара, котелътъ се остава накрая. Но на другия денъ отивашъ да проверишъ какво е станало. Ларвичкитъ пакъ си останали на купчинки, на трупаки, на пѣстени. И почватъ унищожението имъ по другъ начинъ. Какъ? Взематъ суха слама, откарватъ я съ колата до нивата и я нахвърлятъ тамъ, гдето сж огнищата на ларвичкитъ, напрѣскаватъ я съ газъ и я запалватъ. Земята се обгаря, изгара и рапичата, но ларвичкитъ не изгарятъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Значи, Станко Панайотовъ се опровергава.

С. Пѣйчевъ (з. в): Защо? Защото ларвичкитъ сж напластени и ако горниятъ пластъ изгори, най-долниятъ остава. Пъкъ има и още едно обстоятелство, което прѣчи на огъня да ги засегне. То е следното. Обикновено есенно време добитѣкъ се пуска да изпасва шумата на рапичата, за да не я снари зимата съ нея; защото, ако я снари зимата така, тя загива. Добре, но като се движатъ добитѣкъ изъ нивата въ кално време, оставя стѣпки, дълбоки десетина сантиметри, въ които ларвичкитъ стоятъ и огънятъ не може да ги засегне. Така че, и огънятъ не може да ги унищожи бързо, и врѣлата вода не може да ги унищожи съвършено.

Дирятъ се други свѣдѣства. Населението казва: „Химикалитъ на г. министра на земледѣлието и на агрономитъ не даватъ резултати“. Населението не си служи съ тѣхъ. И машинитъ сж изоставени. Въ Павликени и Овча-могила, Свищовско, направиха съ машинитъ опитъ, но нѣма резултатъ. Прибѣгна се до друго свѣдѣство: взиматъ газъ, напъхватъ прѣскачкитъ и почватъ да прѣскаатъ. Ларвичкитъ отъ газта мратъ. Нѣкои казватъ, че ако се запали газта, като излиза отъ прѣскачката, и се прѣскаатъ така огнищата на ларвичкитъ, последнитъ могатъ да се унищожатъ. Направенъ е такъвъ опитъ въ с. Батакъ. Вчера научихъ това. Тамъ единъ човѣкъ, като запалилъ газта, която излиза отъ прѣскачката, духналъ вѣтеръ, напрѣскалъ раката и днешитъ му, пламналъ човѣкътъ и трѣбвало да отидатъ да го затрупатъ съ дрехи, за да го угасятъ и спасятъ.

Отъ сговориститъ: Ей-и-и! Ужасно нѣщо!

С. Пѣйчевъ (з. в): Азъ не ви разправямъ ужасни нѣща, а ви разправямъ какъ се действува за унищожаването на рапичния бръмбаръ, азъ ви разправямъ за борбата, която се води срещу него.

Агрономитъ препорѣчватъ сега газта да се замѣни съ нафтъ, защото е по-евтинъ — около 4 лева литърътъ. Съ него да се прѣска, безъ да се подпалва. Има известни резултати. Но и да се гори, пакъ има резултати.

С. Савовъ (д. ст): Ами ако преорете нивата съ плугъ и я посѣете, напр., съ ечемикъ, нѣма ли да се унищожи рапичниятъ бръмбаръ?

С. Пѣйчевъ (з. в): Хубаво!

С. Савовъ (д. ст): Какво хубаво?

С. Пѣйчевъ (з. в): Но кой ще плати труда на хората, който тѣ сж вложили? Ами тѣ сж работили три пѣти нивата. Най-лесното е, ако така разсѣждавате, да не сѣятъ хората рапича, както и г. Черниковъ шеговито подхвърля: „Ако въ една къща има дървеници, запали къщата, нѣма да има дървеници“. Наистина, ако нѣма рапича, нѣма да има и бръбари; но ако нѣма рапича държавата нѣма да получи отъ земледѣлците това, което тя иска отъ него. Па има и друго: тамъ, където ще посѣешъ ечемикъ, не можешъ да посѣешъ рапича. Рапичата се сѣе на мѣсто, което се остава за ялова угаръ, или което ще бѣде засѣто съ пролѣтна посѣва, а ечемикътъ се сѣе на специално подготвена угаръ. И това трѣбва да знаете.

Резултатът и от пръскането с газ, обаче, се оказа неудовлетворителен: на другия ден след пръскането ларвичките пак излизат. Понеже ларвичките са на пластове и когато се горят изгарят само горните пластове, а долните остават, населението се принуждава в продължение на десет дни редовно всеки ден да ги гори. Дали ще ги унищожи, или няма да ги унищожи, още е въпрос, защото ако един човек има само една нива засята с рапица, може да се мисли, че ще успее да унищожи ларвичките. Но повечето от стопаните притежават по три-четири ниви, засети с рапица, собствеността е на дребни парчета, а ако на една нива може да отиде сутринта рано и да ги унищожи, докато не са се пръснали, на другата не може да оваря; а когато напече слънцето, те вече се разпръсват и унищожението им е мляно.

Едно сръдство, което са намършили самите селяни, което сръдство не им е посочено нито от агронома, нито от ветеринарния лекар или медика, е креолинът. Той действа много хубаво. Установи се, че 5% разтвор креолин изморява ларвите. Направили са тия опити. Обаче един килограм креолин струва 80 л.

С. Савов (д. сг): Колко?

С. Пейчев (з. в): 80 л.

С. Савов (д. сг): А колко струва рапицата?

С. Пейчев (з. в): И ако разтвориш 5 литра, ще платиш 400 л.; да предположим, че дневно ще обезвредяваш 5 декара, това ще струва по 80—100 л. на декаръ. Въз основа на това ще видите, че г. министърът иска да наложи този начин за обезвреждане рапицата от рапичния бръмбар. Чл. 1, буква а предвижда кредит за набавяне необходимите пръскачки, химикали и за други веществени разходи — това е добре — а в чл. 2 се казва, че разходите за тази цел ще се покриват и от такси по 5 л. на всеки задължително обезвреден декаръ рапица и по 5 л. на 100 кгр. такса върху изнесената в чужбина рапица. Аз съмтам, г. министре на земледелието и г. г. народни представители, че никога не би се съгласили да обременяваме населението с още данъци при тия сръхусилия, които то употребява за борба против рапичния бръмбар.

Министър-председател А. Ляпчев: Тук вече не си прав, загати в друга област.

С. Пейчев (з. в): Защо?

Министър-председател А. Ляпчев: Ще Ви кажа защо. На 100 кгр. 5 л. цъби да се вземат за тзи опити. Нека се вземат, ако ще би и за опити, които няма да дадат никакви резултати.

С. Пейчев (з. в): Г. министре! Ние плащаме на този, който знае да бръсне, а не на оня, който ще се учи на нашите глави да бръсне. (Ражоплъскания от земледелците)

От сговористите: Ей-й-й!

Министър Д. Христов: Дружбашка мъдрост!

С. Пейчев (з. в): Г. министре! Аз съмтам, че голъм интерес имате да не се нахвърляте върху нас и да не гледате на нас като на опасни хора, а да ни третирате като сдружени земледелци и земледелци-производители.

Министър Д. Христов: Не сте сдружени земледелци, защото не направихте нищо за земледелското производство в наше време и защото сега саботирате държавата.

С. Пейчев (з. в): Ние сме полезни земледелци-производители. Недейте ни смѣта за отявлени врагове на Вашата политика за повишаване земледелието, но слушайте и нашите съвети, защото ние никога няма да Ви съветваме да направите нещо лошо за земледелието, защото представляваме земледелското население и защото живѣем с земледелието.

Министър Д. Христов: Живѣете с земледелието, но не го разбирате.

С. Пейчев (з. в): Ако Вие и Вашите агрономи разбирате голкова, колкото ние разбираме, ще бжде добре. (Ражоплъскания от земледелците)

Министър Д. Христов: Вие какво направихте с земледелието в трите години, през които управлявахте?

С. Пейчев (з. в): Какво сме направили, това с нощице. Да не навлизаме в тая област и да не говорим вие какво сте направили и ние какво сме направили, защото времето е кратко и аз искам да го използвам за въпроса, който разглеждаме. Когато дойде деня да критикуваме Вашата политика, ще си кажем думата пак.

Но, г. г. народни представители, при това положение, когато сме свидетели, че тия химикали и пръскачки не дават и не ще дадат никакви резултати, ние смѣтаме, че политиката на г. министра на земледелието и неговите съветници е за осъждане, понеже не дава резултати.

Нѣкой от земледелците: Тя е фалирала политика.

С. Пейчев (з. в): Защото ако тия пръскачки, конни или моторни, не могат да действуват, когато рапицата е дребничка, когато хурките на рапицата не са израстнали — а се знае, че при топла пролѣть тя расте много бързо — какво ще стане, когато израстне рапицата? Тогава можеш ли да вкараш коня или моторната машина да пръскаш рапицата? То значи на всеки 4 метра да правиш пѣтица и да изпочупиш чушките на рапицата.

Министър-председател А. Ляпчев: От това, което приказваш, г. Пейчев, излиза, че не те интересува рапицата, а те интересува рапичният бръмбар.

С. Пейчев (з. в): Г. министре! Недейте смѣта, че ние правим демагогия. Ние сме заинтересовани, защото сме непосредствени обработвачи на земледелските култури. Бждете любезни.

Министър-председател А. Ляпчев: Най-внимателно Ви слушам.

Министър В. Моллов: Креолинът сѣ какво се разтваря?

С. Пейчев (з. в): Креолинът се разтваря и се пръска с пръскачки за лозя. Понеже при гумевите пръскачки, гумата изгаря от газта, населението сега изрѣзва парчета от свинска кожа, за да не изгарят. Значи, то пак гледа икономически на работата, защото знае, че няма кой да му плати гумата.

Но г. министърът на земледелието, ако е смѣтал да вземе мѣрки за ефикасна борба с този бръмбар, трѣбваше да изпрати агрономите в селата още през м. м. август, септември, октомври, когато бръмбарът се оплодява, когато снася яйчицата си, когато последните се мѣтат, и тѣ да кажат на населението: събирайте яйчицата на този бръмбар, защото, когато се излюпят, тѣ ще бждат опасни.

Л. Айвазов (д. сг): А населението трѣбваше да обърне вниманието на агрономите и да направи своето.

Д. Дерлипански (з. в): А паричите това население невежо, че не разбира, че са хайвани, дружбаши и т. п.

С. Пейчев (з. в): Недейте смѣта, г-да, че аз имам нѣкаква ненавист към агрономите. Ще ви посоча един случай. Един добър стопанин забелязал, че този бръмбар през есента снасял яйчицата си или на по-високите мѣста в нивата, или пък по краищата на браздите, почнал да ги събира, събрал около 15 кофи яйчица заедно с прѣст и — къде да ги занесе — занесъл ги в селото, изтърсил ги в двора, кокошките ги изели и по такъв начин ги унищожили. И в рапицата на този стопанин бръмбар няма. Други стопани пък през пролѣтта, когато се разтопяват снѣговете, следят къде са яйчицата и ги събират. И в тѣхните ниви по-малко се явява този бръмбар. Но сега, когато яйчицата на този бръмбар са измѣтени и той е почнал вече да действуват, и да действуват ефикасно, не може да се унищожи. Аз ви увѣрявам, г-да, идете където искате, където са правени демонстрации и ще видите, че положението там е такова, каквото е било и преди демонстрациите.

С. Савов (д. сг): Като разправяш толкова много за рапичния бръмбар, ти снаси ли твоята рапица?

А. Радолов (з. в): Ти си квестор и трѣбва да мълчиш.

Министър-председател А. Ляпчев: Понеже ще гласуваме вече, колкото и да разправяте, все същото ще изтѣзе тая бръмбар.

С. Пейчев (з. в): Не е така. — Искам да ви кажа, г. г. народни представители и г. министре, че с кредита

не се постига целта — това е най-важното. А за да не се постига целта, това се дължи на неразбирането на агрономите.

Министър-председател А. Ляпчев: Тъй основаха нашата партия, а сега казвате, че не разбирате!

С. Пейчевъ (з. в): Тъй имам да работя известно време, да проуча работата добре; тъй можех да събера външната на този бръмбаръ есененъ, следъ туй да напъската рапицата съ парижка зеленина или оловенъ арсенатъ и следъ туй да се хвърлят паритъ. Но, когато хвърляте 5 милиона лева, безъ да има нито за копейка резултатъ, утре да искате да плащате известна такса на обезвреденъ декартъ, когато сами сме извършили обезвреждането, ние смѣтаме, че не сте прави.

Като ви говори това, азъ бихъ направилъ едно предложение, което моля да се има предъ видъ въ комисията.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Сега е второ четене на законопроекта.

С. Пейчевъ (з. в): Азъ правя предложение — ако искате го приемете — да се изхвърлятъ букви б и в отъ чл. 1, също и букви б и в отъ чл. 2.

Освенъ това, азъ ще искамъ въ законопроекта да се прибави и другъ единъ членъ. Понеже говоримъ за рапицния бръмбаръ и че ще трѣбва той да се обезвреди, трѣбва да ни каже, че върху рапицата има и другъ единъ бръмбаръ, който г. министърътъ на земледѣието надали го познава. (Веселостъ).

Министъръ Д. Христовъ: Сигурно не прави такива големи пакости.

С. Пейчевъ (з. в): Нѣщо повече даже, отколкото рапицния бръмбаръ. И ако за рапицния бръмбаръ се позволява да се прѣска рапицата съ известни отровни химикали, като парижка зеленина или оловенъ арсенатъ, за другия бръмбаръ, и да искаме, нѣма да позволимъ най-вече медицинъ. Този бръмбаръ е търговскиятъ бръмбаръ! (Смѣхъ и ржкопѣскания отъ земледѣицитъ) Миналата година въ България рапицата се роди въ много малко количество, само въ известни райони, когато ударили джидонетъ. Рапицата се сѣ презъ августъ и септемврий. Около гара Тръмбешъ имаше най-хубава рапица, а въ цѣло Сливничко вѣмаше. И какво стана? На първо време, следъ като рапицата бѣ отвърната и складирана по къщите на хората, излизатъ търговцитъ и даватъ по 1.800 л. — тъй както Министерството на земледѣието предвижда по 10 л. — га кгр., защото рапицата се продава въ дучавско кѣло, по 12 кофи. Дадоха, казвамъ, търговцитъ по 1.800—1.900 л. за дучавско кѣло рапица.

С. Савовъ (д. сг): 150 л. кофата.

С. Пейчевъ (з. в): Да. — Дава единъ търговецъ тази цена и си отива. Велики хора не продаватъ своята рапица. Минаватъ се 3—4 дена, дохождатъ други търговци и даватъ по 1.200 л. Казватъ: „Цената спадна, нѣма износъ на рапица“. И никой не дава на производителитъ повече, но производителитъ се добиратъ до сведения, че рапицата не може така внезапно да падне.

Нѣкой отъ сговориститъ: Тамъ има кооперации, какво прави тя?

С. Пейчевъ (з. в): Самитъ производители скрояватъ една хитростъ. Нагласяватъ едно момче, по-интелигентно, обличатъ го въ гражданска лосия и му казватъ така: „Ще отидешъ въ Русе, ще си купишъ една чанта и като се връщашъ, ще съблещъ на Тръмбешъ и ще кажешъ, че си търговецъ на рапица“.

Д. Айвазовъ (д. сг): Азъ съмъ отъ Бѣла, на 14 километра отъ Тръмбешъ, и зная, че производителитъ не продадоха рапицата по 1.800 л., защото на борсата имаше спадане.

С. Пейчевъ (з. в): Ако бѣхте производителъ, нѣмаме да говорите така. — Щомъ се върна момчето, слеза на Тръмбешъ и казва, че е търговецъ, представява една фирма отъ Ромѣния и ще купува рапица. Питатъ го: „Къде ще отивашъ?“ То казва: „Имамъ сведения, че въ селото Стефанъ Стамболово“ — старото му има е Бедерлий — има най-много рапица, тамъ отивамъ“. Щомъ отива тамъ момчето, търговцитъ трѣгватъ следъ него съ файтони и автомобили. Преди да замине, производителитъ сѣ му дали по 1.000, по 2.000 л. и то пѣта хората: „Колко рапица имашъ за про-

данъ?“ — „50 кѣла“. — „На ти 2.000 л. капаро, вземамъ я по 1.800 л. кило“. Търговцитъ мислятъ, че работата е скросна, но когато виждатъ, че се даватъ и пари за капаро, съобщаватъ веднага на своитъ фирми, че рапицата се по-качва и почватъ да даватъ спѣщата цена, 1.800 л. По този начинъ се продава рапицата съ една цена горе-долу спосна.

Но имамъ сведения сега — идете попитайте производителитъ земледѣлци, макаръ и сговорестъ, тъй знаятъ това — че всички търговци въ България сѣ картелирани за закупуването на рапицата и ще определятъ цената.

Нѣкой отъ сговориститъ: Не е вѣрно.

С. Пейчевъ (з. в): Ние смѣтаме по тоя начинъ да се боримъ противъ спекулата, за да защитимъ интереситъ на производителитъ.

Д. Айвазовъ (д. сг): Ако е тукъ г. Майеръ, той ще ви каже защо спадна цената на рапицата — защото въ Германия не употребяватъ рапицно масло, а минерално масло.

С. Пейчевъ (з. в): Ние ще водимъ борба срещу рапицния бръмбаръ, но азъ смѣтамъ, че е много намѣсто да се предвиди въ настоящия законопроектъ и единъ членъ, по който да възложимъ търговията съ рапицата отъ тазгодишната реколта на Българската земледѣйска банка и на кооперациитъ.

Министъръ Д. Христовъ: Ако понесатъ загубитъ, тогава ще възложимъ търговията на банката.

С. Пейчевъ (з. в): Азъ съмъ увѣренъ, че населението ще даде рапицата на консигнация, ще я даде по такъвъ начинъ, че да вземе участие въ печалбата.

Министъръ Д. Христовъ: Не само печалби, но и загуби може да има!

С. Пейчевъ (з. в): Ние искаме да ви кажемъ, г. г. министри — особено на министъра на земледѣието и на министъра на финанситъ, който минава и за кооператоръ, както и почитаемия министър-председателъ — че ще трѣбва да се взематъ мѣрки, за да се запазятъ интереситъ на производителитъ. Защото, ако днесъ населението се бори срещу рапицния бръмбаръ съ нефтъ, съ креолинъ, съ мацкане на самия бръмбаръ, кажете ми, утре съ какви средства ще трѣбва да се бори то срещу търговския бръмбаръ, който ще изяде 50% отъ рапицата?

Министъръ Д. Христовъ: Вие най-добре знаете какъ се бори.

С. Пейчевъ (з. в): Азъ мисля, г. министри, че сега е тъкмо време да приемете туй предложение, да възложите на Земедѣйската банка да купува рапицата, съ право на участие въ печалбитъ отъ страна на самитъ производители, да се възложи това и на кооперациитъ, а още повече, че има и синдикати на много мѣста, които ще услужатъ, като възлзатъ въ преговори съ чуждитъ фирми. Бѣдете увѣрени, че рапицата, каквато и да бѣде, се изнася навънъ, защото отъ нея хората вадятъ масло, а масленинитъ, които имаме тукъ, не могатъ да го произвеждатъ или пъкъ не могатъ да добиятъ такъвъ радеманъ, какъвто може да се добие навънъ.

Като ви правимъ туй предложение да се изхвърлятъ отъ законопроекта поменатитъ отъ мене пунктове отъ съответнитъ членове, ако приемете да се освободятъ отъ всѣкакви данъци производителитъ-земледѣлци, било за обезвредени декари или върху продажбата на зърното на рапицата, ако се съгласите да приемете и предложението, което ви правя за събиране на рапицата отъ Земедѣйската банка, нашата парламентарна група ще гласува за законопроекта. (Ржкопѣскания отъ земледѣицитъ — крило „Врабча“)

Председателъ: Има думата народниятъ представител г. Стоименъ Савовъ.

Министър-председател А. Ляпчевъ: Какво ще говоритъ бѣ? Въ Шуменъ нѣма рапица, има ечемикъ тамъ.

С. Савовъ (д. сг): Предлагамъ прекращение на дебатитъ — да се гласува законопроектътъ.

Председателъ: Конто приематъ чл. 1, както се прочете, моля, да вдигнатъ ръка. Бошинство, Събранието приема.

Министъръ Д. Христовъ: Моля, г. председателю.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на земледѣието и държавнитъ имоти.

Министър Д. Христов: Г. г. народни представители! Аз ще говоря много малко, защото времето е напреднало и не искам по никакъв начин да ви отнемам дълго време, но ще трябва все пак да кажа и аз няколко думи.

Работата стои ето какъ. Поради по-голямата рентабилност, по-голямата доходност, която дава сѣнето на рапицата, и поради пропагандата, която се направи чрезъ органицѣ на министерството, миналата година се засѣха съ рапица около 650 хиляди декара въ тритѣ окръзи, и то само въ тѣзи три окръзи — Русенски, Търновски и Врачански, отъ Врачански окръгъ само Орѣховската околия — всичко около 20 околии. Отъ тѣзи, обаче, 20 околии значене иматъ само 10 околии, въ всѣха отъ които се засѣха надъ 50 хиляди декара. На първо мѣсто стои Свищовската околия съ 200 хиляди декара, а следъ нея Орѣховската околия съ 100 хиляди декара, всичко 300 хиляди декара, което съставлява вече близо 50% отъ общата заета съ рапица култура площъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

Въпросътъ за рапичния бръмбаръ бѣше повдигнатъ въ министерството навреме, токозъ повече, че и въ миналото той е нанасялъ извънредно голѣми загуби не само у насъ, но и въ други страни, като Ромѣния и Унгария, където въ последно време опустошенията сѣ били толкова голѣми, че населението се е принуждавало да напуска за редъ години тази култура и, само следъ дълги промеждутѣци, следъ дълги интервали, тя се е възстановявала.

Задачата, която имаше да се разрешава, бѣше следната: да не се изложи на тази опасностъ рапичната култура, която иначе е доходна, дава добри доходи на селското население, и да се употребятъ всички срѣдства, за да и направимъ постоянна въ нашето селско стопанство.

Но, каквито и да бѣха усилията, които искаме да положимъ за борба съ рапичния бръмбаръ още въ неговия първи фазисъ, именно борба съ снесенитѣ яйца, това се оказа невъзможно по много и много причини. И на онѣзи, който азъ направихъ къмъ органицѣ на министерството, отведъ отговорътъ бѣше, че борбата ще бѣде възможна, ефикасна и резултатна само презъ прѣлѣтѣта, когато ще се излюпятъ яйцата и ще се явятъ ларвите.

Какво можемъ да направимъ? Трѣбваше да чакаме по необходимостъ и, тъй да се каже, природата да ни спомогне въ цѣлата тази работа, както и стана. Азъ повдигнахъ въпроса предъ компетентнитѣ лица: какви сѣ срѣдствата, къмъ които трѣбва да прибѣгнемъ, за да можемъ да организираме борбата и да се получатъ практически резултати — това, което ме интересуваше — и отговорътъ бѣше, че наистина изучаваня не сѣ правени. — „И, макаръ да не може да се каже по единъ категориченъ начинъ, но — това бѣше твърдението на компетентнитѣ хора, на представители на агрономската наука у насъ — „всѣ пакъ, г. министре, ние можемъ да твърдимъ, че има срѣдства за борба съ рапичния бръмбаръ, които срѣдства сѣ посочени въ законопроектъ“.

Но, г. г. народни представители, ние не се ограничихме само съ туй, да доставимъ прѣскачки, химикали и пр. и пр. Понеже въпросътъ бѣше много важенъ и понеже трѣбваше да се правятъ и проби, ако мога така да кажа, въ този сезонъ, да видимъ осипътъ тия срѣдства нѣма ли и други срѣдства, наредъането бѣше следното: освенъ химикалитѣ, които ще се доставятъ, ще се прибѣгне, между другото, още и къмъ широкото употребяване на нафта, за да видимъ какви ще бѣдатъ резултатитѣ.

Г-да! Касае се въпросътъ за едно голѣмо производство, и за едно пространство кръгло 650.000 декари засѣти съ рапица. Ако допуснемъ, че ще имаме рандеманъ не 150—200 кгр. на декаръ, както бѣше миналата година въ повечето мѣста, където бѣше засѣта рапицата, и то на не повече отъ 30 хиляди декари, но че ще имаме рандеманъ само 100 кгр. на декаръ — а азъ съмъ дълбоко увѣренъ, че тъй, както се развиватъ работитѣ и както сѣ климатическитѣ условия, рандеманътъ на декаръ ще бѣде надъ 150 кгр., но за да не бѣда обвѣстенъ въ прекаленостъ напечатамъ 100 кгр. на декаръ — при 650.000 декари, засѣти съ рапица, това представлява вече едно производство отъ 65 милиона кгр., което при миналогодишнитѣ цени, които варираха между 10—11 л., прави вече едно народно богатство отъ 650—700 милиона лева.

Азъ се обръщамъ къмъ г. г. земледѣлцитѣ и имъ задавамъ въпроса, макаръ че виждамъ, че сѣ опразнили всичкитѣ банки: тѣ, които иматъ патентъ да представяватъ земледѣлското население въ законното и деморализацията на това население, даже ако нѣма да получимъ абсолютно

никакви резултати, не заслужава ли за това богатство кръгло отъ 650—700 милиона лева да похарчимъ не, а да хвърлимъ за този, дето духа отъвън, 4—5 милиона лева, за да направимъ поне лабораторни опити, да видимъ какви ще бѣдатъ резултатитѣ, защото рапичния бръмбаръ нѣма да бѣде само въ прѣлѣтѣта на лѣтото господнее 1928-мо, а ще бѣде и въ 1929 и въ 1930 г. и пр.? Не заслужава ли, още веднѣжъ питамъ, да похарчимъ 4—5 милиона лева за лабораторни опити? Но тия 4—5 милиона лева не сѣ похарчени и нѣма да бѣдатъ хвърлени на вѣтъра.

Отъ общата констатация и отъ еднодушнитѣ донесения на агрономитѣ начело съ професоритѣ, които действуватъ въ най-важнитѣ сектори, поразени отъ рапичния бръмбаръ, резултатитѣ, които се получаватъ отъ лѣфта, сѣ великодушни. Азъ снощи говорихъ по телефона съ агрономитѣ и съ представителитѣ на двѣтѣ най-важни околии — Свищовската и Орѣховската — въ които се засѣватъ 300 хиляди декари отъ общата площъ, и искамъ сега да ви кажа какво е положението, какъ е организирана борбата, какъ населението се отзовава на нашитѣ апели и пр.

Ето какви отговори получихъ. Отговорътъ на агронома на Свищовската околия, г. Пенчевъ, единъ даровитъ агрономъ, на когото благодаря за инициативитѣ му въ това дѣло и въ други дѣла, които даватъ практически резултати, бѣше: „Г. министре! Бѣдете спокойни. Върѣкни туй, че въ Свищовска околия има най-много засѣта площъ съ рапица и че тя е най-много поразена отъ рапичния бръмбаръ, отъ редъ дни вземаме мѣрки и при организацията, която е устроена, увѣрявамъ Ви, бѣдете спокойни, 95% отъ рапичната, която излѣзе отъ зимата невредима, ще бѣдатъ спасени благодарение на тѣзи срѣдства, които употребяваме“. (Ржкопѣтскани отъ сговоритѣтъ) Азъ затворихъ следъ това телефона и искахъ Орѣховска околия, която е втора по редъ по засѣтитѣ декари, 100.000 декара, за да видя какво е положението и тамъ. И агрономътъ ми събѣди следното: „Преди половинъ часъ напуснахъ телефона“ — тамъ въ всички села, за щастие, има телефонъ. „Всѣка вечеръ, благодарение на срѣдствата, които се дадохъ, се даватъ сведения отъ всѣко село за положението. И положението, г. министре, е следното. Прѣдъ видъ на туй, че климатическитѣ условия сѣ много благоприятни, прѣдъ видъ на туй, че превалиратъ дъждове, едвамъ сега започна излюпването на ларвитѣ и тѣ се явиха въ 15 села въ най-голямъ размѣръ. Но, благодарение на мѣрките, които взехме, благодарение на организацията, на която сме се спрѣли, благодарение на пропагандата, която направихме презъ цѣлата зима и на готовността на населението да се притече въ помощъ на борбата за защита на неговитѣ интереси, ние можемъ да Ви увѣримъ“ — това бѣше дословно отговорътъ му — „че 90% отъ рапицата ще бѣде спасена. Бѣдете спокойни“. Така ми отговориха хората.

Тукъ г. г. дружбанитѣ се позоваха на единъ тактъ авторитетъ, като професоръ Иванъ Ивановъ. Професоръ Иванъ Ивановъ и азъ го почитамъ. Мене ми се струва, че имамъ въ миналото заслуги по отношение на него, но нѣма да говоря за тѣхъ. Той ми е личенъ приятелъ и азъ съмъ го насърдавалъ въ всички негови инициативи. Нѣма нужда да говоря сега въ какво се е изразявала подкрепата на тия негови инициативи и насърчението, което съмъ му давалъ. Азъ съмъ подпомагалъ този човѣкъ въ името на голѣмото дѣло, на което служи, и затова той се отзова на моята покана да отиде лично да води борбата противъ рапичния бръмбаръ и неговитѣ ларви. Не само това, но той напусна и университетъ, като ме помоли да изискамъ за него отпускъ отъ ректората. Ректорътъ му даде отпускъ и той се намира въ селата и ръководи борбата. Е добре, професоръ Иванъ Ивановъ, на когото се позоваватъ тукъ, ми каза преди да тръгне: „Бѣдете увѣрени, г. министре, че ще имаме резултати, че не може да нѣмаме резултати“. И сега той праща отъ полето сведения: „Борбата, която водимъ противъ ларвитѣ на рапичния бръмбаръ, върви успѣшно и ще даде резултати“. Народниятъ представител-дружбанъ Георги Данковъ, отъ с. Самоводене, преди два месеца е ходилъ въ с. Стефанъ-Стамболово, Търновска околия, да развращава населението, да говори противъ мѣроприятаята на министерството, да го настройва противъ курсовѣтѣ, които устройвахме презъ изтеклата зима, за да пропагандираме борбата противъ рапичния бръмбаръ. Село Стефанъ-Стамболово е единъ отъ центроветѣ, дето има засѣно повече отъ 5—6 хиляди декари съ рапица. Снощи ми съобщава по телефона директорътъ на полвизната земледѣлската катедра въ Търново, че положението въ с. Стефанъ-Стамболово е спасено, но има други мѣста, дето загубата ще бѣде повече отъ 20%, защото въ тия мѣста

населението се отнася равнодушно под въздействието на пропагандата на дружбашият, която пропаганда е тъй мерзка, отвратителна и която има за последиствие да поддържа безпросвѣтността и невежеството на населението въ такива важни моменти, когато всѣка страсть и всѣка партийностъ трѣбва да заглѣхне, за да се обединятъ всички мѣрки и усилия въ борбата противъ раличния бръмбаръ и неговитѣ ларви. Ако успѣемъ да унищожимъ сега ларвитѣ на този бръмбаръ, ще имаме сигурно единъ износъ на повече отъ 600—700 милиона лева.

Г. г. народни представители! Несъмнено е, че ние ще имаме резултати. Такова е положението въ Горноорѣховска околия, въ Търновска околия и пр., въ тия десетъ околии, които сѣ засѣяли около 600 хиляди декари съ ралица. Има вече резултати и самото население констатира тия резултати. Ние сме мобилизирали не само населението, но и общинскитѣ власти и ученицитѣ. Азъ се обърнахъ къмъ г. военния министъръ и той бѣше толкова любезенъ да даде на разположение войници, които да отидатъ да водятъ борбата тамъ, където е нужно. Азъ мисля, че при тия организирани усилия, резултатитѣ ще сѣ несъмнено добри.

Но, казва господарата (Сочи земледѣлцитѣ): „Населението само върши тази работа“. Тогава излиза следното нѣщо: ако не бѣхме започнали борбата, ако не бѣхме я организирани и ако тя не бѣ започнала да дава резултатъ, тогава щѣха да ни кажатъ: „А-а-а, къде бѣше вашата предвидливостъ, какво сте правили вие, какво е това Министерство на земледѣлието, какво е това правителство?“ Въ сѣщностъ, населението не е правило нищо. То стоеше равнодушно. То трѣбваше да бѣде раздрусано, да му се обърне вниманието върху голѣмия интересъ отъ борбата срещу този бръмбаръ, и тогава то почна да работи. Това е действителността. И така стана не само въ този случай, но и при всички други инициативи, предприети отъ Министерството на земледѣлието.

До менъ стигнаха съобщения, че въ нѣкои мѣста — това бѣше преди три месеца — населението, по една или друга причина, продавало своята реколта, тъй да се каже, на зелено, на частни лица. Наредихъ веднага нужното чрезъ Земледѣлската банка. Свижахъ веднага членоветѣ на управителния съветъ на тая банка и имъ казахъ: „Ще наредите до клоновѣтѣ на Земледѣлската банка да отпускатъ кредити; даже и въ случаитѣ, когато би имало превъзвешение на кредитъ, ще намѣрите изходъ и ще дадете кредитъ на онѣзи стопани, които иматъ ниви съ ралица, за да не се оставя тѣхната реколта, онова което ще имъ даде природата, да отиде въ чужди ръце“. И резултатитѣ сѣ добри. Въ всѣки случай, следъ взимането на тая мѣрка, азъ не чухъ да има оплаквания. Така, следователно, ние дадохме възможностъ да се прекратятъ продажбитѣ на зелено и по този начинъ можахме да спестимъ, да запазимъ и да осигуримъ плодотѣ въ на селското стопанство, на земледѣлския трудъ и тѣ да останатъ въ полза на земледѣлското население.

Азъ бихъ искалъ съ това да свърша, но ще ме извините само за още една минута. Тукъ г. Славчо Дръновски, сѣщиятъ, който и въ други случаи, по поводъ на люцерновото семе, подхвърляше нѣкои приказки, каза: „Какво сте направили вие, Демократическиятъ сговоръ, за земледѣлското производство?“ Най-напредъ не е вѣрно, че сѣ поискани само 160.000 кгр. люцерново семе. Ние доставихме 380.000 кгр. люцерново семе, защото нѣмахме възможностъ да

доставимъ повече, защото трѣбва да се поставя внимателно. Но ние сме вземали мѣрки, щото тази есенъ да имаме 800.000 кгр. люцерново семе, защото идущата година ще ни трѣбватъ 800.000 кгр., тъй като се устройватъ нови люцернища.

Този г. Славчо Дръновски каза сега, че Демократическиятъ сговоръ не билъ направилъ нищо за онитното дѣло, а това дѣло е толкова важно. Г. г. народни представители! За любопитство, трѣбва да ви кажа следното. Вземамъ бюджетитѣ за 1922/1923 и 1927/1928 г., за да видамъ, какво сѣ дали дружбашиятъ и какво даваме ние за онитното дѣло. Дружбашиятъ сѣ дали по редовния бюджетъ 1.649.000 л. и по фондовия бюджетъ само 145.000 л., или всичко 1.794.000 л. Ние, Демократическиятъ сговоръ, даваме за това онитно дѣло — следъ като то бѣше поставено съ специаленъ законъ на здрави основи отъ моя предшественикъ г. проф. Молловъ — по редовния бюджетъ 7.840.000 л. и по фондовия бюджетъ 30.135.000 л., или всичко крѣгло 41.000.000 л., срещу крѣгло 2.000.000 л. дружбаши. Значи, ние даваме за онитното дѣло 38—39 милиона лева повече отколкото сѣ дали дружбашиятъ. (Ржкопѣлскания отъ сговориститѣ) И това господарата не искатъ да констатира. Азъ не зная какъ може да се квалифицира това!

Г. г. народни представители! Бждете спокойни, вървайте въ дѣлото, което сме предприели противъ ларвата на раличния бръмбаръ, и нека Дѣло Господъ да благослови, отъ тукъ на тъй единъ месецъ и половина най-много до реколтата на ралицата, ние ще имаме производство отъ 700—800 милиона — ако не единъ миллиардъ — лева, за щастие на селското население и за ваше щастие сѣщо.

Е. Колевъ (д. ср): Искамъ да констатирамъ, че никой отъ опозицията не присѣтствува.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Тѣ одобриха законопроекта. Тѣ казаха, че ще го гласуватъ.

Секретаръ Г. Павловъ (д. ср): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 71)

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ чл. 2, както се прочете, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранieto приема.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля да се приеме, щото въ утрешното заседание на първо мѣсто въ дневния редъ да бъдатъ поставени на трето четене двата законопроекта, които днесъ минаха на второ четене, а следъ това ще следватъ останалитѣ точки отъ дневния дневенъ редъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Накрая ще се прибавятъ и следнитѣ точки:

Одобрене частния телефоненъ договоръ, сключенъ между администрацията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ въ Ромѣния и администрацията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ въ България.

Първо четене на законопроекта за допълнение и измѣнение на закона за разширение на желѣзопѣтната мрежа и на пристанищата, и на законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 786 и 792 отъ търговския законъ.

Които приематъ този дневенъ редъ за утре, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Вдигамъ заседанието.
(Вдигнато въ 21 ч. 7 м.)

Председателъ: АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседателъ: А. ХРИСТОВЪ

Секретари:

{ СТ. РЯСКОВЪ
Д. МАНГЬРОВЪ
Г. ПАВЛОВЪ

Началникъ на стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Отпущени разрешени на народнитѣ представители: Ангелъ Узуновъ, Христо Баевъ, Димо Кьорчевъ, Доско Негенцовъ, Стефанъ Бояджиевъ, Христо Баралиевъ, Маринъ Шиваровъ, Ангелъ Томчевъ, Кирилъ Славовъ, Петъръ Якимовъ и Еминъ Агушевъ 1211

Законопроектъ за временна вносъ на монтажни инструменти, уреди и съоръжения за държавнитѣ и обществени предприятия, постройки и инсталации (Първо и второ четене) 1211

2. За извънреденъ (свърхсѣмѣтенъ) кредитъ отъ 5.000.000 л. за организиране и водене на борбата съ раличния бръмбаръ (Първо и второ четене) 1222 и 1223

Предложение за одобрение подписания въ Ангора на 12 февруарий 1928 г. между царство България и Турската република договоръ за търговия и мореплаване (Продължение разискванията и приемане) 1211

Дневенъ редъ за следующето заседание 1234